

A close-up photograph of a brick wall. On the left side, there is a vertical wooden plank with a distinct grain. The rest of the wall is composed of bricks with a scalloped or shell-like pattern. The bricks are light-colored and have a textured surface. The lighting creates shadows between the bricks, emphasizing their three-dimensional shape.

BEVAR VÆRDIERNE

ZIEGLERS GAARD

Michael Kvium, *The Duke*. 2017.

Sirlige Ziegler

ZIEGLERS GAARD ER en perle med snirkler, masker og hejseværk. Et borgerhjem for hofkonditor, grosserer, digterpræst og husdyr. Et pakhus for den florissante periodes handelseventyr og senere bolig for kunstner og magister, tyende, kusk og kreatur.

ZIEGLERS GAARD ER en del af Københavns genrejsning. Efter bybranden i 1728 iler den unge bygmester Philip de Lange til kongestaden med nye ideer og akser i bagagen. Af asken skyder ildebrandshuse op, i mursten fremfor bindingsværk, og nogle af dem står som Zieglers Gaard i mode-
rigtig rokokopragt.

ZIEGLERS GAARD ER ét hus, men engang var det to: Et borgerhus fra 1732 og et pakhus fra 1748. En ideel kombination for storgrosserer og skibsreder. Handelen er lukrativ i 1700-tallet. Varenes motorvej er vandbåren og Københavns Kanal løber helt til Vestindien.

ZIEGLERS GAARD ER et kontorhotel - Office Club - hvor kreativitet og forretning forenes i eleverede og hjemlige rammer. *Your home at work*. Et lifligt dekoreret hus, hvis kraft og sirlighed på snart 300'erne år udstråler ordentlighed og elegance.

VELKOMMEN TIL!

Prospekt fra Københavns brand i 1728. Foto: Bruun Rasmussen, 2003.

HISTORIEN OM ZIEGLERS GAARD er skrevet med flammer. København brænder i 1728 og ilden hærger i 3 dage. Branden fortærer en tredjedel af byens huse og på tredjedagen bliver Nybrogade en del af luernes rov. Flammerne begynder en oktobernat i Vester Kvarter, lige der hvor Strøget i dag løber ud mod Rådhuspladsen.

DEN TÆTBEBYGGEDE BY GØR det nemt for ilden at springe og byens beredskab er udfordrede på flere fronter: Vandforsyningen er svag og vinden er stærk. Værst af alt er beredskabets forfatning. Størstedelen af byens brandvæsen ikke arbejdsdygtig fordi de tidligere på dagen har afholdt øvelse og derefter saftet sig ned i øl og brændevin.

BRANDEN STARTER OMKRING MIDNAT torsdag d. 20 oktober og først den 23. oktober slukkes den endeligt. Tilbage står 20.000 mennesker uden hjem.

EFTER BRANDEN STRAMMES BYGNINGSREGLEMENTET, Københavns Brandforsikring oprettes og Kongen, Frederik IV, averterer i Europas aviser efter håndværksmestre: Kom til vores by og hjælp os med at rejse Danmarks kongestad af asken. Bygmesteren Philip de Lange hører Kongens kald, og i København bliver han i 1729 hyret af Hofkonditor Johann Heinrich Ziegler og hustru til at bygge deres nye hjem på de to udbrændte matrikler 7 og 8 på Nybrogade i Snarens Kvarter.

Snarens Kvarter

ZIEGLERS GAARD LIGGER I Snarens Kvarter på opfyldt jord i den gamle middelalderbys navle. Snarens Kvarter er et af de 9 middelalderkvarterer i København og bydelen tager navn efter rådmænd Erland J. Snares gård.

I MIDDELALDEREN HAVDE ALLE byens kvarterer egne kvarterkorps, lovord og faner, der understregende hver bydels særegne træk og folk. Snarens Kvarters lovord var krigerisk: *Bryder Du, Stikkes Du*. Mere fredeligt anlagt er naboen Strandkvarter, hvis lovord var *For Fred Frelse*.

DEN 19. JANUAR 1684 bliver Nybrogade til på Christian Vs ordre. Gaden anlægges gennem jordopfyldning af kanalen. Faktisk er det meste af København bygget på holme: småøer langs vandet, der med utallige opfyldninger gennem århundreder er blevet til den by, vi kender i dag.

● Zieglers Gaard

Kvarterkort anno 1769. Læg mærke til fanerne i venstre side. Kort- og tegningsamlingen, Københavns Stadsarkiv.

Gadenavne og facader

NYBROGADE ER OPKALDT EFTER *Den Nye Bro*, der indtil 1726 løber fra Knabrostræde henover kanalen til Slotsholmen. Gadenavne er i dag faste størrelser, men i 1600-tallet og helt op til slutningen af 1700-tallet var gadernes navne og stavemåder lidt som vinden blæser. Her er et par eksempler på hvad Nybrogade også bliver kaldt i kilderne:

Ved den nye broe (1689)

Ved Stranden ud til riverieren (1690)

Gaden ved Canalen nye broe kaldet (1712)

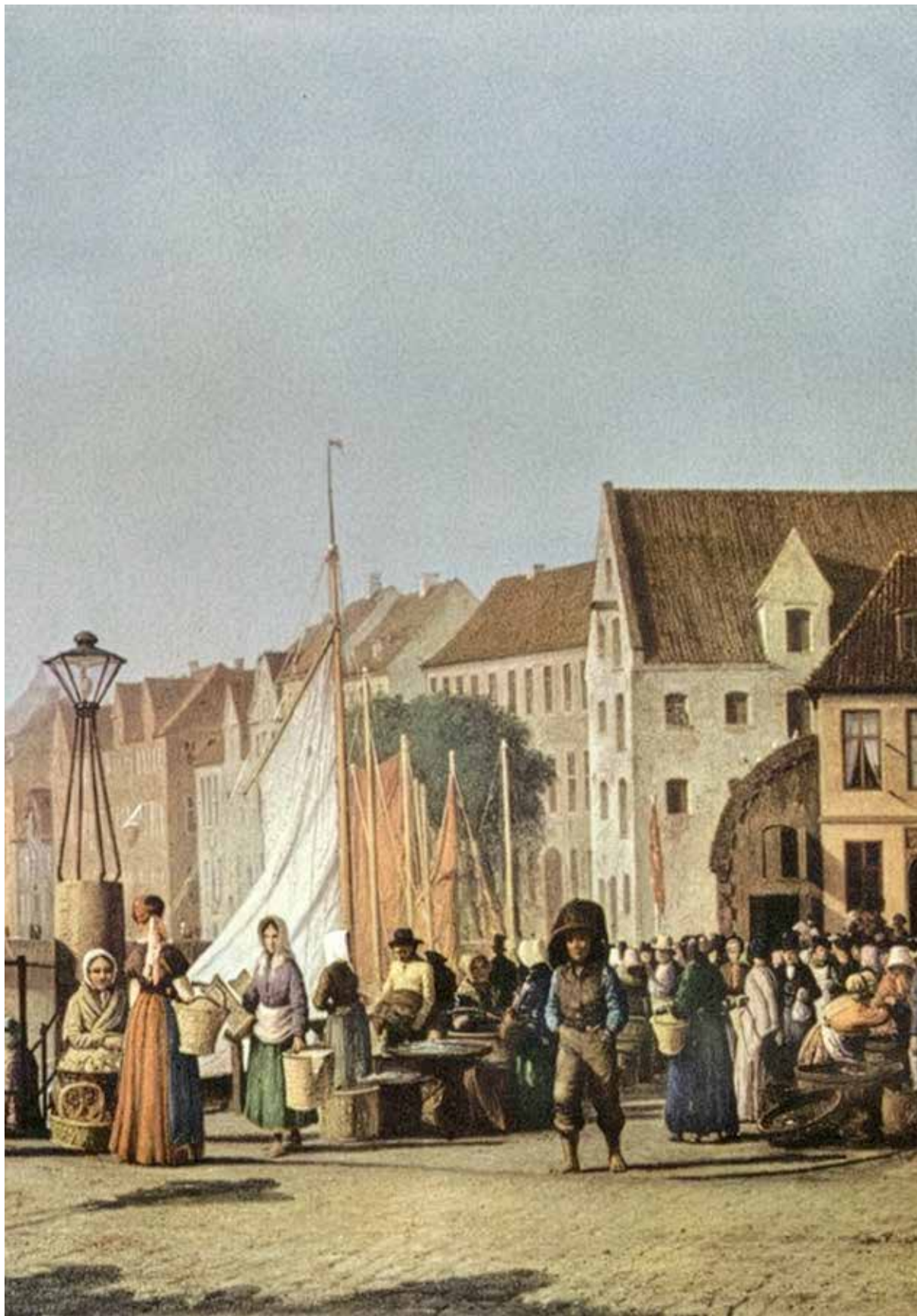
FACADER MOD VANDET: I 1694 får grundejerne på Nybrogade kongeligt påbud om, at de skal bygge facader ud mod kanalen. Påbuddet fortæller os, at husene har haft deres facader vendt mod Magstræde og Snaregade fremfor kanalen. Kong Christian V og dronning Charlotte Amalie var vel trætte af at se på baghuse, gårde og vasketøj.

BINDINGSVÆRK PRÆGER GADEBILLEDET I

1600-tallet. Fra Slotsholmen har kongemagten kunne se hvordan bygningsmassen tætnes i den voksende stad. Bygningstætheden var et udtryk for befolkningstilvæksten og de knopskudte bygninger havde konsekvenser for sanitet, fremkommelighed samt lys- og lugtforhold i byen. Fortætningen udgjorde også en uhyggelig brandfare - som man i 1728 bittert erfarede.

Fotograf: David Kahr.

Ildebrandshuse

I DAG ER NYBROGADE blandt byens ældste og bedst bevarede gader. Arkitektonisk ligger de største ændringer siden 1750'erne i nedrivningen af Valkendorfs Vejerhus og Bådslaugets bygning.

FORDI NYBROGADE IKKE BRÆNDTE i 1795, hvor København igen brænder, præges husrækken af barok, rokoko, og ildebrandshuse. Ildebrandshusene står overalt i den danske hovedstad efter 1728. Det er formand for bygningskommissionen, J.C. Krieger, der laver forlæg til husene som lødige typehuse til brug for borgere, der gerne vil opføre et smukt hus, men som ikke har råd til egen arkitekt. Ikke alle kan gøre som hofkonditor Ziegler og hyre Philip de Lange. Ildebrandshusene er let genkendelige: ofte smalle med omkring 4 fag og 4 etager og altid uden prunk, men med en kraftig gavlkvist vendt ud mod gaden.

I TRÅD MED CHRISTIAN Vs påbud fra 1680, der forbyder bindingsværk, er J.C. Kriegers typehuse i grundmur. Men bygningskommissionen må hurtigt sande at økonomien blandt byens borgere ikke er til de høje krav. Derfor lempes kravene således, at gårdvendte facader må opføres i bindingsværk og kravet om grundmur kun gælder for de første to stokværk på gadevendte facader.

Prospekt af Nybrogade og Gammel Strand, Andreas Juul, Københavns Museum, c. 1850. Forrest set Bådslaugets bygning og bag det Vejerhuset - begge revet ned.

Hofkonditor Ziegler

RØDE HÆLE OG PARYK: Hvordan så hofkonditor Johann Heinrich Ziegler egentlig ud? Måske lignede han hofapotekerer Johann Gottfried Becker, som ses på maleriet her. Hofapotekerer er afbilledet med kalvekrøs og parykken samlet i nakken med en overdådig sløjfe. Fra jakkens ærmer flyder bløde folder af tekstil. En overflod der signalerer rigdom. Med hånden gestikulerer fingrene kunstfærdigt mod frakkens pyntelige kvaste i guldtråd. Det er dekadent og yderst forfinet.

SÅDAN KAN VI FORESTILLE os hofkonditor Ziegler - forfinet og dekadent i sin rangsyge pyntelighed. Måske er det for meget og måske er det lige i øjet. Vi ved det ikke. Men vi kender hans hus, Zieglers Gaard, og hvis det på nogen måder afspejler hofkonditoren smag, er det dekadente og forfinede ikke så langt fra skiven.

DER ER NOGLE FÅ ting som vi med sikkerhed ved om Ziegler: At han blev forfremmet fra sukkerbager til hofkonditor i 1724, at han i den kapacitet kreerede en dessertfæstning til Frederik IVs fødselsdagstaffel, at han var medlem af Det Kongelige Skydeselskab, at hans hus, Zieglers Gaard, står færdigt i 1732, at huset er bygget af Philip de Lange - og at hofkonditoren i 1734 besøgte porcelænsfabriken i Meissen for at købe ind til hoffets dessertservice.

FRU ZIEGLER VED VI mindre om. Vi kender ikke engang hendes navn. Kun hendes forbogstav: M. Herudover ved vi, at hun er død i 1745. Men om hun foretrak konfekt eller flødeskum, finder vi nok aldrig ud af.

Portræt af kgl. hofapoteker Johann Gottfried Becker, C.G. Pilo, SMK.

Syvogtyve sukkerkanoner

SEX OG PRAGT ER gængs mønt ved Frederik IVs hof, hvor Johann Heinrich Ziegler i 1720'erne bliver hofkonditor. Frederik IV dyrker enevældens goder og efter dronning Louises død i 1721 gifter han sig til højre hånd med Anna Sophie Reventlow, som han allerede ti år tidligere har taget til ægte til venstre hånd. Det lægger kimen til strid, og Kronprins Christian, (senere Christian VI) begejstres ikke over sin nye stedmoder.

MIDT I DISSE MUNTRE intriguebefængte tider gør hofkonditor Ziegler en strålende karriere og i 1724 kan alle læse om hans store evner ud i konditorfaget. I datidens avis, *Københavns Postrytter*, flyder spalterne over med en detaljeret beskrivelse af majestætens fødselsdagsfejring, en oktober aften på Frederiksborg Slot:

"Den ellefte [oktober] oprandt vor allernådigste Konges høj-selskabelige Fødselsdag, da hans kongelige Majestæt steg ud i sin alders det 54. år. Hvilken dagen før højtideligheden blev holden på Frederiksborg udi en prægtig stor forsamling af ministre og kavalerer som i al underdanighed aflagde deres lykønskninger. Da spisedes ved det kongelige taffel 48 personer foruden hvis personer blev trakteret ved de tvende marshalstafler. Ved konfektet som blev fremsat på det høje kongelige bord præsenterede hofkonditoren eller sukkerbageren Siegel en fortifikation eller befæstning i sukker med alle behørig værker med skansepæle befæstede. Derinde sås garnisonen i sit gevær. Ja, alt det, som til en fæstning udkrævedes, hvorover hans Kongelige Majestæt især tog sin fornøjelse. Så snart det Kongelige Herskab fra taflet var opstået af samme fæstning blev fyret af 27 små kanoner, 27 skud."

Kilde: *Nye tidender som er fremført af Københavns post-rytter*, oktober, 1724.

Kontrakt og løn

HOFKONDITOREN VAR ENESTÅENDE i hofstaten: Han er nemlig den eneste med kontrakt. Denne kontrakt bliver indgået efter en prøveperiode, hvori kongehuset tester konditorens evner. Derefter bliver den underskrevet af begge parter. En sådan kontrakt findes stadig. Ikke fra Zieglers tid, men tiden lige efter da hofkonditor Johann Mathias Møller udnævnes i 1768, ca. 18 år efter Zieglers død. Her kan vi læse lidt om en hofkonditors arbejdsopgaver:

DE KONGELIGE TAFLER SKULLE forsynes:

"med gode Sorter af dygtige og rare Confiturer, samt med stødt og slagen Sukker og med alle Slags fremmede og udenlandske Frugter, eftersom de efter Aarstiderne kan skaffes."

VÅDE VARER ER OGSÅ hofkonditorens bord:

Te, Kaffe, Chokolade, Limonade og andre deilige Ting, av hvad Navn nævnes kan. Herfor skulde han nyde 4800 Rdlr. Courant. Lønnen skulde udbetales ham kvartalsvis av det kongelige Zahlkammer uden nogen Avkortning."

DET ER EN FYRSTELIG sum. Til sammenligning tjener en arbejdsmand

på egen kost i følge Nationalmuseet omkring 20 skilling om dagen.

Der går 96 skilling på en rigsdaler. Det vil sige ca. 125 rigsdaler om måneden og 1520 rigsdaler om året. Hofkonditoren kunne ikke stikke alle 4800 rigsdaler i lommen. Fra lønnen skulle han afholde udgifterne til råvarer, udstyr og deslige. Indkøb og vedligeholdelse af det kgl. dessertstel og service er også hofkonditorens opgave. Det er i det ærinde at Ziegler i 1734 besøger porcelænsfabrikken i Meissen.

Kilder: *Personalhistorisk Tidsskrift*, 12, III, 1848, s. 69. og *Makronopsats, Preisgekrönte Tafelaufsätze*, 1910. Fra tidligere kgl. Hofkonditor Gert Sørensens bibliotek.

Død og tobak

AF PROTOKOLLERNE FRA MEISSEN porcelænsfabrik fremgår det, at hofkonditor Ziegler i 1734 aflægger besøg:

“Der königliche Hofkonditor Monsieur Seigel war am 16. April 1734 in der Manufaktur, gab sich als Kenner des chinesischen und japanischen Porzellans aus und verlieh seiner Bewunderung Ausdruck, das man so schönes Porzellan hier-herstellen könne”

ZIEGLER FØRER SIG FREM i citatet her, hvor han fremstilles som lidt af en kender når det kommer til kinesisk og japansk porcelæn. Det understreges også at han beundrer hvor flot porcelænen de i Meissen formår at producere. Det er først i 1709, at man i Europa bryder koden til at producere porcelæn og dermed kan frigøre sig fra den asiatiske monopol, hvor de kinesiske og japanske varer er toneangivende.

ZIEGLERS BESØG I MEISSEN markerer en ny periode for den kongelige samling, der efter 1730'erne bliver præget af netop porcelænen fra Meissen, der på det tidspunkt hørte under hertugdømmet Sachsen. Ud over indkøb til hoffets dessertstel og inventar, køber Ziegler to tobaksdåser til sig selv privat.

DE TO TOBAKSDÅSER ER vigtige fordi de afslører ny viden om hofkonditoren: nemlig året for hans død. Tobaksdåserne er nøglebærende for angivelsen af året for J.H. Zieglers død, fordi det er enkefrue Ziegler, der sælger de to tobaksdåser til Christian VI. På rigsarkivet fremgår det af partikulærkassen at den 5. marts 1742 gives: *“til enken Ziegler for 2 Dresdner Porcelæns Tabbattierer - 40 rigsdaler”*. Dødsåret for Johann Heinrich Ziegler er altså 1742 og salget af Zieglers Gaard i 1743 går fint i spænd med Fru Zieglers nye enkestand. Det betyder, at det er Zieglers enke, der sælger Nybrogade matrikel 7 og 8 til Frantz Rausch og hustru i 1743.

SVENSK DOBBELTGÆNGER: FØR HAR man troet, at familien Ziegler solgte for at flytte til Stockholm. Der er nemlig kilder fra den periode i Stockholm, som omtaler en hofkonditor Ziegler. Denne svenske Ziegler har andre initialer, men sammentræffet har forståeligt nok ledt til forvekslinger.

Kilde: M. Cassidy-Geiger, red. *Fragile diplomacy: Meissen porcelain for European courts ca. 1710-63*, 2007.

Fru Ziegler er død

LIGVOGNSTRIDEN RASER I KØBENHAVN i starten af 1700-tallet. Holmens Kirke har fået monopol på ligvognskørsel for alle rangspersoner - for på den måde at rejse penge til en tiltrængt restaurering af kirkebygningen. De andre kirker er kede af at lade indtægtskilden gå deres kirkespir forbi og derfor udføres der en del ulovlig kørsel med lig af rangspersoner i den danske hovedstad. Holmens Kirke er naturligvis hurtige til at anmelde misdædere, og det er i en sådan klage fra Holmens Kirkes patron til hofstatens bedemænd, at vi finder Fru Ziegler omtalt.

KLAGEN GÅR PÅ HOFSTATENS bedemænd, en Hr. Buck og en Hr. Ibsen, der angiveligt: *"haver med sin Liigvogn bortført forrige og afg Kongl Conditør Siglers Enkes Liig, da de dog begge tilfulde er bekiendt, at Liiget som sorterede under Hoff Etaten, tilkom Holmens Kirkes Liigvogn at bortføre."*

KLAGEN FORTÆLLER OS AT Fru Ziegler er død i 1745. Desværre oplyser kilden ikke hvilken kirkegård enkefrue Ziegler er begravet på. Protokollen oplyser heller ikke Fru Zieglers fornavn eller hvad der videre sker med hendes lig.

Kilde: *Holmens Sogns Menighedsråd: Patronatets kopibøger over ind- og udgåede skrivelser (1704-1754)*. Rigsarkivet.

Holmens Kirke, 2020. Fotograf: Martin Toft B. Bendtsen.

Fotograf: David Kahr.

FACADEN PÅ ZIEGLERS GAARD er et pragteksemplar på klassesamfundets rangmæssige balancegang i 1700-tallet. Fra gabet af et løvehoved hænger to rokokoskjolde med Hr. og Fru Zieglers initialer. I.H.S. og M.S. Skjolde og løver hører eliten til, og hofkonditoren betræder en arkitektonisk fin linje mellem borgerskab og adel.

DEN RANGSYGE, DER PRÆGER 1700-tallet pryder sig gerne med adlens fjer. Pseudoheraldik, materialevalg og geografisk placering er hjørnesten i den status, Hofkonditor Ziegler søger at udstråle med sit nye hus, hvor kostbar sandsten, volutter, kammuslinger og rokokoskjolde dominerer. Skjoldene her er den eneste kilde til Fru Zieglers initialer.

Arkitekten

PHILIP DE LANGE OG kollegaen Felix du Sart hører om den ødelæggende brand i København i 1728. De er begge bygmestre i den hollandske by Haag, hvor det skorter på arbejdsopgaver. I København mangler kongen håndværkere og bygmestere. Sammen ser de to venner en mulighed for at gøre karriere i den danske hovedstad.

FELIX DU SART ER den første til at tage afsted og han baner vejen for at Philip de Lange med hustruen Jacomine Pieters og deres tre små børn kan følge trop i 1729. Felix du Sart har foden indenfor og gennem sine forbindelser og ordrebog hjælper han den kun 25 år gamle Philip de Lange i gang. I Danmark huskes Felix du Sart især for den ottekantede Frederiksberg Kirke.

KARRIEREKANONEN I KØBENHAVN AFSPEJLER sig i Philip de Langes selv-fremstilling: Egentlig er han døbt *Hans Philip Lanck* i Strasbourg i 1704, men i 1729 tager han det noget finere klingende DE LANGE til sig og sin familie. Navneændringen siger noget om den hollandske bygmesters ambitioner og 1700-tallets opsnobberi. Her bliver navne smukkeseret i lige så høj grad som parykker. De store stjerner på den danske arkitektscene Nikolai Eigtved (Niels Madsen) og Lauritz de Thurah (Laurids Lauridsen), pyntede, ligesom Philip de Lange, på efternavnet for bedre at kunne passe ind i det fine selskab.

MONUMENTALE BYGNINGER OG SIRLIGE volutter kommer til at kendetegne Philip de Langes værker i København. Trods lidt opstartsproblemer med at forstå de danske bygningskrav og sætte skik på sine medbragte svende, går det hurtigt over stok og sten for den unge hollandske bygmester. Snart får de Lange egne opgaver, heriblandt Hofkonditor Zieglers Gaard i Nybrogade. Med tiden bliver han en af Københavns mest markante og betydningsfulde arkitekter.

'De Architect or Bouwmeester', A. Van st. Clara, 1758.

*Men moet voor af den buidel meten,
En dan den grond tot een gebouw;
Want by die 't eerste komt vergeten,
Heeft van zyn BOUWEN haast berouw;
Doch daar het Geld gebrek kan stoppen:
Komt eindlyk toch de dood aankloppen.*

IV. Deel. A By-

Liderlige svende

KORT EFTER SIN ANKOMST til København får Philip de Lange en henvendelse fra bygningskommissionen på grund af en klage over manglende løn fra en af hans ansatte. Som murermester fra Haag medbringer han håndværkere til arbejdet i København. Den praksis er på opfordring fra den danske konge som i sit opråb til europæiske håndværkere beder dem medbringe egne svende og lærlinge.

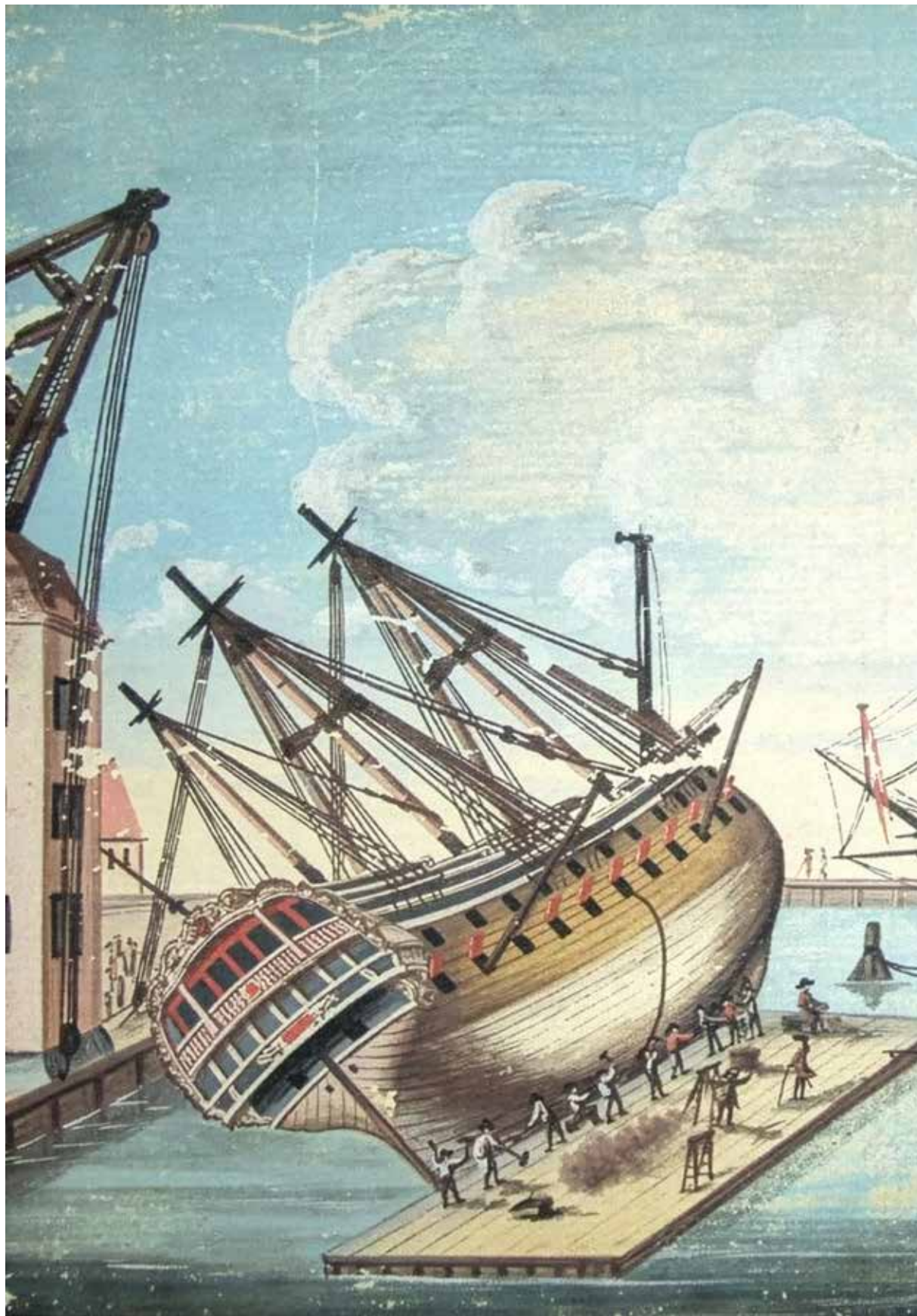
AT LÆSE UD FRA Philip de Langes noget indignerede klagesvar til kommissionen, kan vi skønne, at det har været sin sag at holde styr på de sikkert eftertragtede arbejdsmænd i en by, hvor store dele af byen skulle genopbygges:

"Blandt alle de hollandske svenne, so ieg deels har forskrevet, deels selv medbragt, tilsammen 10 i tallet, er denne den liderligste Karl og sletteste Arbeider. Da hand kom hid, blev hand såsom hand var nøgen af mig forsynet med Klæder fra Hoved til Foed; men samme Klæder drak han bort. Formedelst hans excessive Liderlighed og forsømmelse har hand været 2de gange arresteret. Men da ieg formedelst de andre Svennes forbøn caverede for ham, igjen blev losladt. For samme Caution er jeg nu stevnet og maa betale 11 Rd."

Kilde: Vera Noldus, *Philip de Lange: Københavns Store Bygmester*, 2014

Den Reformerte Præstegård, opført i 1730. Huser nu Arkitektforeningen. Læg mærke til volutterne henover de to indgangspartier. Fotograf: David Kahr.

Københavns bygmester

PHILIP DE LANGES INDFLYDELSE på det Københavnske bybillede er monumental. Efter de første vanskeligheder finder Philip de Lange sit fodfæste og hans ordrebog fyldes hurtigt op. Blandt Philip de Langes mest ikoniske værker er Hovedvagten og Mastekranen på Nyholm.

NYHOLM ANLÆGGES I SLUTNINGEN af 1600-tallet og op igennem 1700-tallet fordi Flåden har vokset sig for stor til Gammelholm bag Kgs. Nytorv. Det bliver de Langes faste arbejde fra 1736 og 30 år frem at tegne og forestå flådens bygningsmæssige modernisering og udvidelse på begge holme.

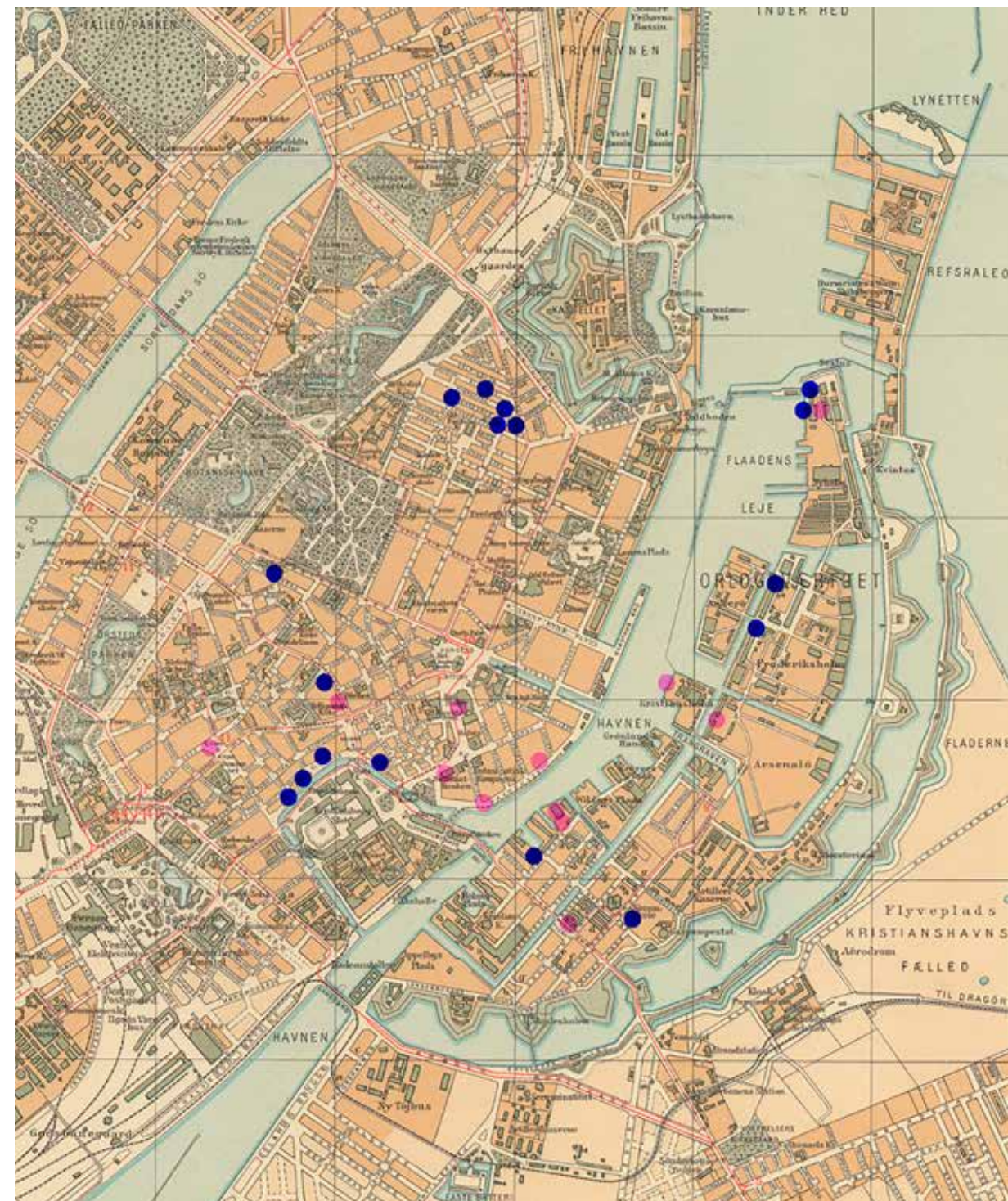
KUN FOR NYLIGT ER Philip de Lange blevet optaget i arkitekturhistoriens kanon. Her har Nicolai Eigtved og Lauritz de Thurah siddet tungt og længe. Det kan undre at Philip de Lange, trods flere ikoniske værker og et tydeligt aftryk på Københavns arkitektonisk udtryk, er blevet forbigået. En af grundene er at finde i typen af Philip de Langes bygningsopgaver. Hvor Eigtved og de Thurah byggede palæer og slotte for konge og adel, byggede Philip de Lange hovedsageligt borgerhuse for den velstående handelstand og funktionsbygninger for Søetaten.

I DAG ER PHILIP DE Langes bygninger fredet alle som en, og det er sigende at både Arkitektforeningen og Arkitektskolen har til huse i bygninger som Philip de Lange har tegnet.

Mastekran på Nyholm, Clemens Mogensen Rønneby, 1745, detalje, Krigsmuseet.

Philip de Langes bygninger i København

- 1729: Hansen Aagårds Gård, Gammeltorv 22. Nedrevet.
- 1730: Møinichens Palæ, Købmagergade 33.
- 1730: Den Reformerte Præstegård, Åbenrå 32-34.
- 1731: Wasserfalls Gård, Købmagergade 7, ombygget.
- 1732: Zieglers Gaard, Nybrogade 12.
- 1737: Hovedmagasinet, Gammelholm, Holmens Kanal, brændt.
- 1737: Pavillon til Dokken på Christianshavn, nedrevet.
- 1740: Asiatisk Kompagnis kontor, Strandgade 25.
- 1741: Børnehuset, Christianshavn, Torvegade, nedrevet.
- 1740: Bradbænkmagasinet, Gammelholm, nedrevet.
- 1740: Bødkerværkstedet, Gammelholm, nedrevet.
- 1742: Arsenalet, Arsenaløen, Holmen.
- 1744: Den Kgl. Grynmølle, Christianshavn.
- 1744: Hovedvagten, Nyholm.
- 1745: Søkadetakademiet, Gammelholm. Nedrevet.
- 1747: Mastekranen og Spantehuset, Nyholm.
- 1748: Ved Stranden 16.
- 1750: Isenbergs Gård, Gammel Strand 48.
- 1753: Magasinerne på Frederiksholm, Takkelloftvej.
- 1753: Mastekran, Christiansholm. Nedrevet.
- 1755: Nyboder i 2 stokværk, Suesonsvej m.fl.
- 1757: Assistenshuset, Nybrogade 2.
- 1757: Assistens Kirkegårds mur, Assistens Kirkegård.
- 1762: Philip de Langes eget hus, Prinsessegade 54.

- Kort over København, 1912, Københavns Stadsarkiv
- Blå: Eksisterende bygninger
 - Lyserød: Nedrevne eller nedbrændte bygninger

Kilde: Vera Noldus, *Philip de Lange: Københavns Store Bygmester*, 2014

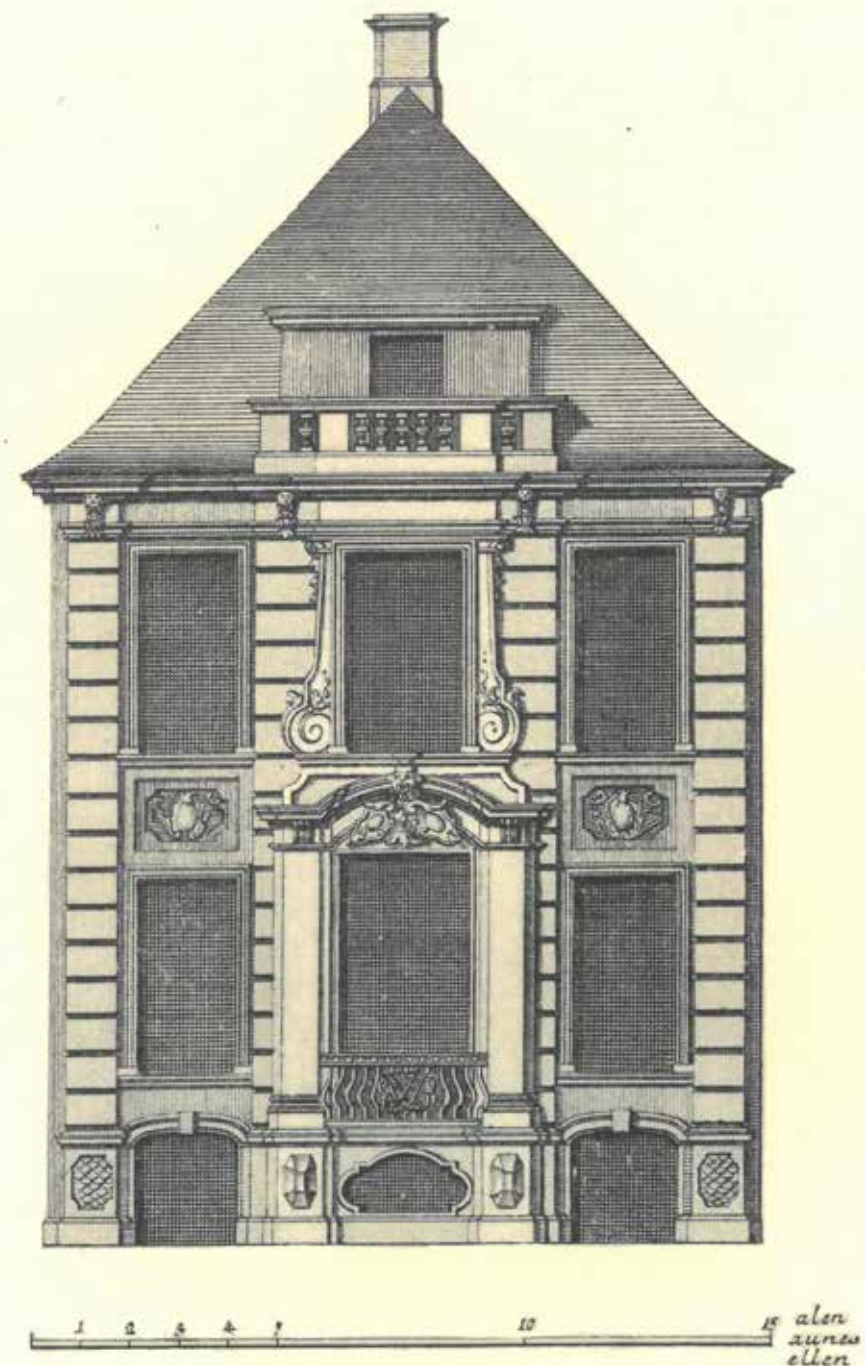
Zieglers Gaard bygges

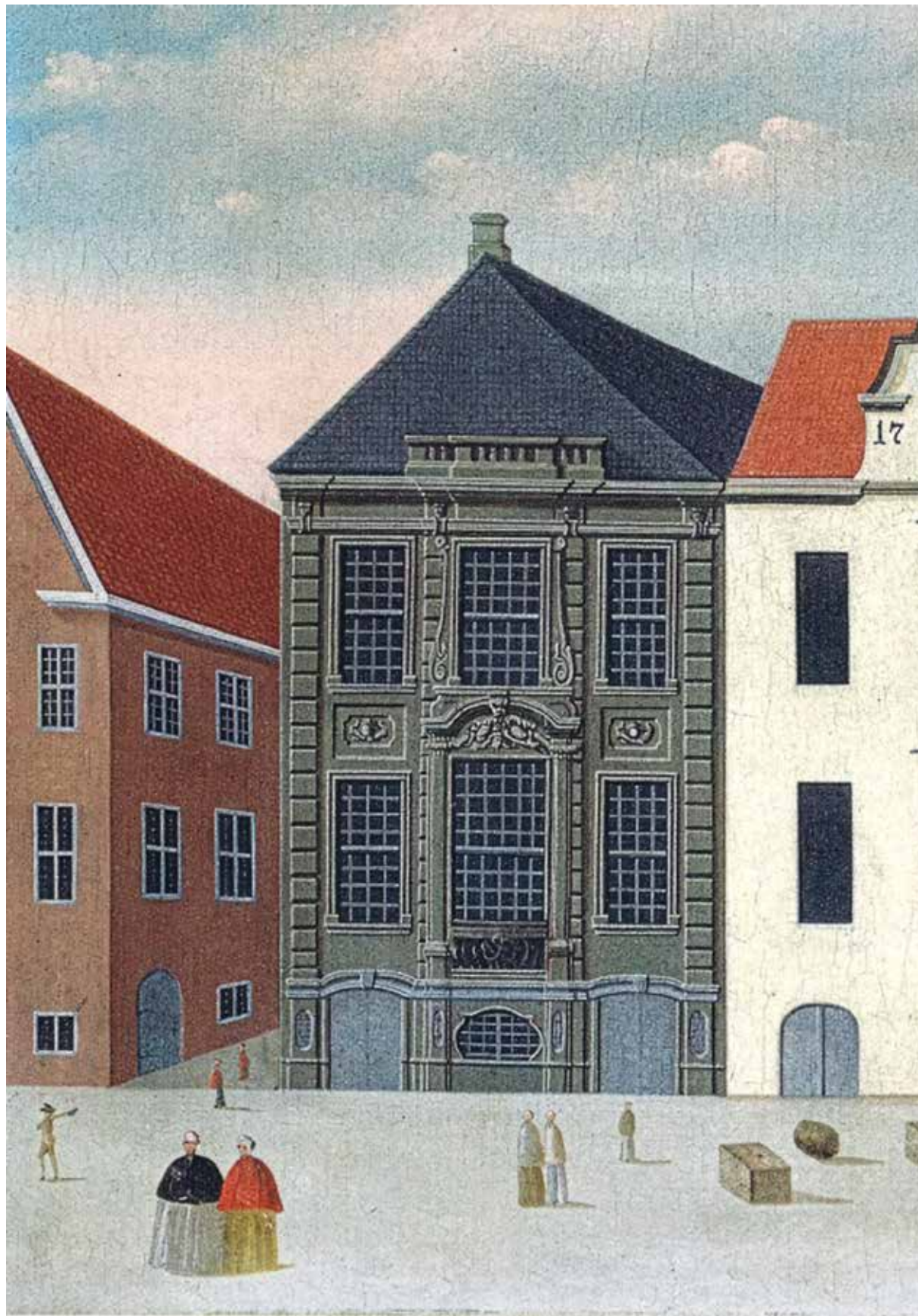
ARKITEKTEN PHILIP DE LANGE får opdraget med et borgerhusarbejde i Nybrogade for Hofkonditor Ziegler. Huset står på to matrikler ud mod to hjørner. Det betyder at huset har tre sider ud mod gadeplan. Det naturlige facadevalg er siden ud mod kanalen og kongeslottet overfor. Her udarbejder Philip de Lange et facadeudtryk der med sin spæde rokoko er en perle i dansk arkitekturhistorie og i dag regnes blandt de allerfineste.

DEN OPRINDELIGE HOVEDFACADE PÅ Zieglers Gaard er her gengivet i *Den Danske Vitruvius*, et kobberstukkent bogværk udgivet i 1746 på bestilling af Kong Christian VI - og tilrettelagt på baggrund af arkitekten Lauritz de Thurah's tegninger.

ZIEGLERS GAARDS SANDSTENS 'ANSIGT' er et skoleeksempel på rokokoens virkemidler og et af de fineste fra Philip de Langes hånd. Facaden mod kanalen længst mod vest ved hjørnet mod Knabrostræde er tredelt med et dekoreret midterparti som i fransk barok, men med Philip de Lange er motivet kommet via Holland og derfor præget af den stil, der kaldes Régence, oftest ellers anvendt i interiører. Med andre ord usædvanligt forfinet og elegant som et møbel og eksempel på, hvordan arkitekturen fra 1730'erne og frem bevæger sig fra barok mod rokoko – klassisk symmetri danner stadig udgangspunkt men brydes nu med motiver fundet i naturen – et mere frit, legende let og nærmest blødt univers fornøjer nu øjet.

Efter banden i 1728 er den danske hovedstad forandret og mange nye skønne huse kommer til. Den forandring dokumenterer Lauritz de Thurah på Christian VI's bestilling ved at udgive en oversigt over byens huse. Her er Philip de Lange repræsenteret og Zieglers Gaard er naturligvis med. Opstalt af et Borgerhus, Lauritz de Thurah, *Den Danske Vitruvius*, Tome I, tab. xcvi, orig. 1746, nyoptryk 1966.

Find hovedindgangen

ZIEGLERS GAARDS FACADE ER eminent centreret om sin akse og det naturligste i verden ville være at placere hoveddøren midtfor mod kanalen, men der er ingen dør!

HOVEDINDGANGEN LIGGER I STEDET i Knabrostræde. Og det er slet ikke så tosset som man tror. Hvis hoveddør og indvendig trappe skulle have ligget ud mod kanalen, ville det spolere husets bedste rum. Først i 1900-tallet sløjfes indgangen fra Knabrostræde.

INGEN SMALLE STEDER: DET er interessant at bemærke, at gårdrummets vægge er fuldmurede - trods tidens tendens til at bruge bindingsværk mod baggården. Ligesom sandstensfacaden med dens ornamentter kunne udstråle velstand, var den fuldmurede gård et valg, der gav indtryk af økonomisk soliditet.

DEN KNIBSKE ROKOKO: I Frankrig leger arkitekterne videre med barokkens love og skuer op for lethed, leg og asymmetri. Af deres søgen mod et lettere, mere svungent udtryk kommer den stil vi i dag kalder rokoko. Ordet stammer fra det franske *Rocaille*, der betyder musling. Konkylier og flora, bløde vuggende former og let asymmetri er kendetegnende for rokokoens formsprog.

Detalje af Zieglers Gaard. Akvarel, ca. 1757. Engberg og Rach, Nationalmuseets Samling.

Rausch Pakhus

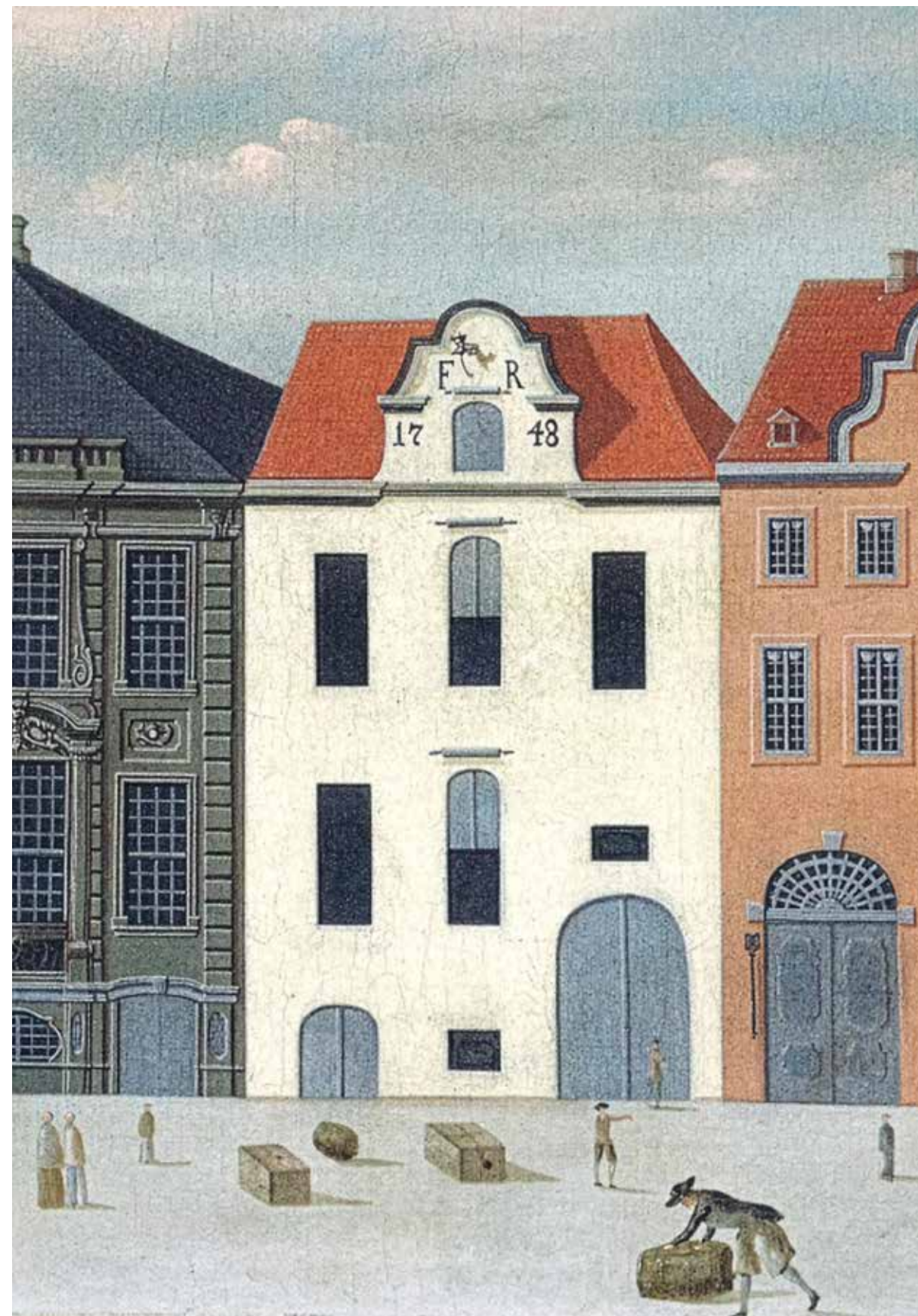
BORGERHUSET BLIVER TIL HANDELSHUS: Zieglers enke sælger i 1743 til Grosser Frantz Rausch og hustru Catharina Elisabeth, født Vogelsang.

PARRET SER MULIGHEDER I den store grund ud mod stranden og de opfører i 1748 et pakhus ved siden af det pyntelige borgerhus. Som inferiørt byggeri udstråler pakhuset praktik, men også kvalitet og soliditet. Som medlemmer af Grosserer-Societetet og Dansk Asiatisk Kompagni, hvor Frantz arbejder i 1745, er familien Rausch er del af den københavnske handelselite.

HANDLEN PÅ DET HER tidspunkt er i særdeleshed fokuseret på Kina, hvor Kanton og Macao er blandt de vigtigste handelsdestinationer. Familien Rausch forøges med en datter, Susanna Constantia i 1747, kort inden de flytter ud af Zieglers Gaard. I dag ses stadig de to initialer F og R på pakhusets facade.

EFTER RAUSCH FØLGER DER i Zieglers Gaard en perlerække af grosserer og storredere. Det er ikke underligt at ejendommen tiltrækker netop den type købere. Beliggenheden ud til vandet og tæt ved hoffet og børsen, er ideel. Ideel er også kombinationen af praktisk pakhus og pynteligt borgerhus dør-om-dør.

Detalje af Rauschs Pakhus, akvarel, ca. 1757, Engberg og Rach, Nationalmuseets Samling.

To huse bliver til ét

ALLEREDE I MIDTEN AF 1800-tallet begynder ombygningen af pakhuset fra opbevaring til bolig. Den gradvise forvandling og stille imitation af nabohusets udtryk fuldføres i 1929, hvor den nye ejer, Internationalt Patent Bureau, pålægges at bringe pakhusets facade i overensstemmelse med facaden ved siden af, således at de to facader giver indtryk at ét sammenhængende hus, hvad det jo med tiden også er blevet.

I DAG ER PAKHUSETS bindingsværk ind mod gården et af de eneste afslørende tegn på det oprindelige hieraki og en separation husene imellem.

Det smukke gårdrum. I hjørnet mødes pakhusets bindingsværk og borgerhusets fuldmur. Foto: David Kahr.

Prospekt over København set fra Christianshavn, ca. 1650, usigneret.
Foto: Bruun Rasmussen Kunstauktioner.

Familien de Coninck

Ejere af Zieglers Gaard 1768-1783

FRÆK SOM EN RÆV: Frederick de Coninck (1740-1811) er en ung, driftig og risikovillig handelsmand, da han i 1763 kommer til København fra Haag. Han er mildest talt skruppelløs, og kombinationen af hans færdigheder begunstiger ham i en ung alder til velstand.

KUN 28 ÅR GAMMEL står Frederick de Connick den 22. januar 1768 med skødet til Zieglers Gaard i hånden. Hofkonditorens gård har mange attraktioner som fornemt borgerhus og pakhus i ét med udsigt til Slotsholmen, og nem adgang til handelsvejen på kanalen. Måske er der i Frederick de Conincks valg også et nostalgisk element i og med at Philip de Langes "Haag arkitektur" kombineret med kanalens vand måtte have syntes hjemmefant. Men hvad skal en ungarl med al den plads?

DET ER MED KÆRLIGHED i tankerne at ungarlen Frederick straks efter overtagelsen i maj 1768 går i gang med at bygge rede. Han kaster sig over en smukkesering af Zieglers Gaard og som noget helt unikt, har vi en kilde til det malerarbejde, de Coninck får udført. Regningerne for det færdige arbejde giver indblik i værelsernes farver og møblement.

Frederick de Coninck, 1799. Malet af Patrick Orme, M/S Museet for Søfart.

Malerarbejde

BRUNE GULVE & GULDPAPIR: Inden Frederick de Coninck tager Zieglers Gaard i brug, og byder sin vordende brud ind over dørtærsklen, giver han huset en opfriskning. Heldigvis for os, er Frederick ikke tilfreds med arbejdet - udført af en Frimester Ostenfeldt - og især ikke med regningen. Derfor klager han til Københavns Magistrat, som skal dømme i tvisten.

PÅ DEN MÅDE ENDER sagen i Københavns Rådhusarkiv, hvor den i dag giver en uvurderlig indsigt i hvordan værelser og kamre i 1770'erne tog sig ud.

LÆG MÆRKE TIL HVORDAN den raffinerede perlegrå farve går igen på træværkets paneler, døre og karme. En seng males grøn med forgyldte lister og på værelserne beklædes væggene med perspekt- og guldpapir. Fint skal det være.

REGNING ANNO 1769:

- *I det værelse som af tapetmager med perspektpapir er beklædt, kan døre, vindueskarme med rammer og et fodbræt males med perlegråfarve og gulvet males brunt for 8 rd*
- *I et sovekammer ved siden af, males døre og vinduer med perlefarve for 3 rd*
- *Et værelse males med grøn og perlegråfarve. Gulvet males brunt. 20 rd*
- *Et værelse som er beklædt med guldpapir, paneler og døre og karme males perlegråfarve. 5 rd*
- *Et mindre rum, hvor panel, døre og vindueskarme males perlegråfarvede. 3rd*
- *Maling af 9 fag vindueskarme udvendig med hvid kan gøres for 4 fag pr. Skilling. 6 rigsdaler.*
- *En seng grønmalet med forgyldte lister*

I alt: 46 rigsdaler

Malerregning, Nybrogade 12. 13. januar 1769, Københavns Stadsarkiv.

Her ses et samtidigt "perspektpapir" i *Den Gule Stue* på Gl. Estrup Slot. I 1700-tallets ordbøger gøres det klart, at "perspekt" eller "perspektiv" betegner et fladt mønster, hvori der gives flerdimensionel dybde. Netop den slags *trompe l'oeil* bliver rasende populært et par årtier senere i Empire-stilen. Foto: Gl. Estrup Slot, Herregaardsmuseet.

Den bedste mor: Marie de Coninck

HJEMME I HAAG VENTER Frederick de Conincks hjertenskær: Marie Madeleine de Joncourt (1747-1821). Marie er datter af Prinsen af Oraniens bibliotekar og hun er både belæst og begavet. I januar 1770 står hun med Frederick foran alteret i Haag og sammen drager de til København og flytter ind i borgerhuset i Zieglers Gaard. Her lever de i voksende velstand i 13 år indtil 1783, hvor de flytter til Dronninggaard, også kaldet Næsseslottet. Sammen får Marie og Frederick 9 børn. Alle børnene, med undtagelse af to, er født mens familien bebor Nybrogade 12.

MARIE DE CONINCK ER sine børn hengiven. Hendes dagbøger er ofte fyldt med detaljer om børnenes velbefindende, bedrifter, sorger og glæder. Til Maries 46 års fødselsdag d. 22. juli 1794 rejser børn og venner en løvhytte for hende i haven ved Næsseslottet med bånd og teksten: TIL DEN BEDSTE MOR.

Portræt af Marie Madeleine de Coninck, née de Joncourt (1747-1821).
Malet af Jens Juel i 1785.

Hus og børn i mellem

ZIEGLERS GAARD TRÆKKER TRÅDE til flere af Karberghus' andre bygninger i København. Særligt den talrige og indflydelsesrige de Coninck familie ses spredt ud over hovedstadseliten. Den ældste datter Marie Anne gifter sig i sit første ægteskab med William Werner Pingel, hvis bror, faktor Johan Pingel, flytter ind i Harsdorffs Hus i 1807 og laver badeanstalt i stueetagen. De Conincks anden datter Henriette gifter sig med storkøbmanden Wilhelm Christian Duntzfelt, der i 1806 køber skødet til Dehns Palæ for 60.000 rigsdaler - et godt kup, da palæet blev vurderet til 84.000 rigsdaler. Duntzfelts planer om at åbne teater og casino i de skønne gemakker blev forhindret af kongen, der ikke så med venlighed på udsigten til sådan et naboskab. Økonomien var i krise i starten af 1800-tallet og det så kun ud til at blive værre. Købekraften var svækket og efterspørgslen på store familiepælær minimal. Duntzfelt ender derfor med at dele matriklen op i tre, A, B, og C, og i disse mere overkommelige bidder, får han afhændet palæet. Blandt andet til den hovedrige plantageejer Christoffer MacEvoy, der tager København med storm og hurtigt bliver byens mest eftertragtede ungarl.

Miniature ca. 1794,
Marie Anne Clements sammen med
datter Gertrud Pingel, ukendt kunstner.

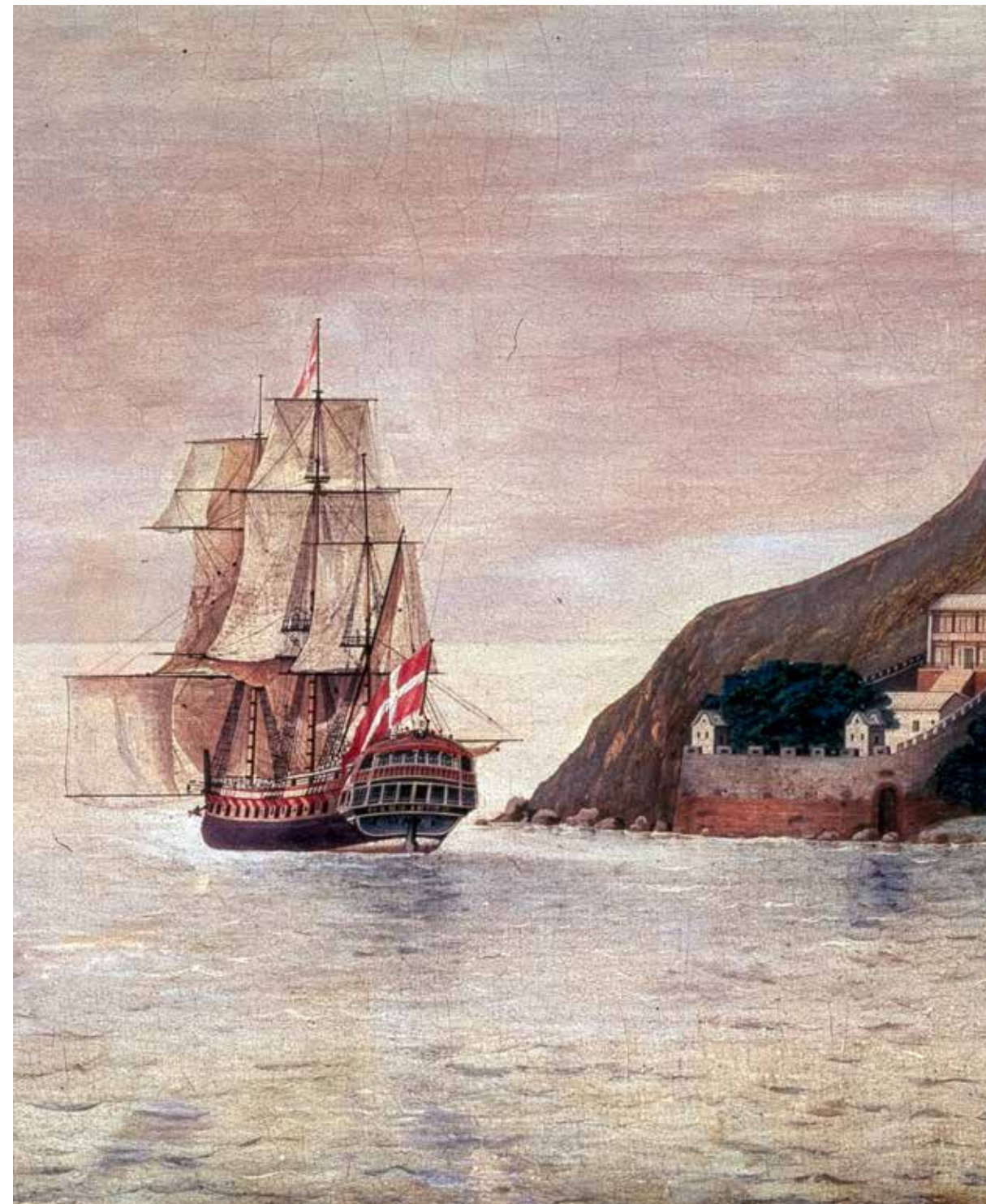
De Coninck: Slavhandler?

DER ER STOR UENIGHED blandt historikere på det her punkt. Virksomheden De Coninck og Reiersen er aktiv i trekantshandlen med forskellige varer, og med al sandsynlighed også slaver, men hele virksomhedens arkiv er gået til og det må derfor blive ved gisninger. Frederick de Coninck og N.L. Reiersen grundlægger virksomheden i 1770 og sammen udnytter de Danmarks neutralitet i den amerikanske uafhængighedskrig.

DER ER NEMLIG RAV i handelshierakiet på grund af uafhængighedskrigen: Amerika støttes af Holland og derfor angriber de engelske fartøjer de hollandske handelskibe, og *vice versa*. Det er den usikkerhed som giver neutrale danske skibe en fordel, og det er Coninck & Reiersen de første til at udnytte. Udbyttet heraf gør dem på kort tid til nogle af Danmarks mest velhavende handelsfolk. Slaver og slavehandel er ikke et tabu i familien de Conincks omgangskreds, hvor Bernstorff, Schimmelmann og mange andre af deres gode venner - hertil også svigersønnerne Duntzfeldt og Pingel - er slavehandlere og plantageejere på de Vestindiske Øer. Her i et uddrag fra Maries dagbog har en af familiens mange internationale gæster egen slave med: *"Vi har haft en armensk købmand til middag. Han er etableret i Bengalien, hvor Duntzfeldt kender ham fra. Han var overhængt med sjaler og et væld af hør som han ofte skiftede i mellem. Med sig havde han sin søn på 10 - 12 år og en lille slavepige som sørgede for dem i alt."*

SLAVEHANDLEN ER I 1790'ERNE en dårligere og dårligere forretning. Danmark er - måske mere af økonomiske end af humanitære grunde - et af de første europæiske lande til at vedtage en lov om forbud mod slavehandlen. Loven vedtages allerede i 1792, men træder først i kraft i 1803.

Kilde: Marie de Conincks dagbog, 1794, Det Kgl. Bibliotek.

De Coninck og Reiersens fregat HENRIETTE passerer mandarinfortet ved Bocca Tigris på vej til Kanton. Usigneret, malet af kinesisk kunstner, M/S Museet for Søfart.

Papa B tager over

Ejer af Zieglers Gaard 1791-1799

DEN TYKKE PAPA B, er hvad Caspar Peter Bügels franske venner kalder ham, og han er en mand med slag i. Midt i 1800-tallets krisetid opretter han et fideicomis og køber Ringsted Kloster. I 1700-tallets sidste årti bor han med sin hustru Catharina Maria f. Adzer og deres fem børn i Zieglers Gaard.

FAMILIEN BÜGEL ER DE sidste storredere i Zieglers Gaard. Her klarer de sig usædvanligt godt i en periode af dansk handelshistorie, der ellers er præget af nedgang for mange af landets andre redere og handlere. Ligesom de Coninck sidder Bügel med i Grosserersocietetet på Børsen og ligesom de Connick tjener Bügel sin formue på at udnytte dansk neutralitet under den amerikanske uafhængighedskrig.

CASPAR OG CATHARINA BÜGEL flytter ind med sønnen Daniel og datteren Friderica i 1791. I Zieglers Gaard føder Catharina tre døtre, Johanna, Maria og Elise. Efter 8 år flytter storfamilien ud af hofkonditorens smukke gård, men de flytter ikke langt. Deres nye hjem er i Frederiksholms Kanal, nuværende 16 og 18. Denne store Bügelske Gaard skaber stor sensation i samtiden på grund af sin fornemme indretning. Særligt spisestuen vækker opsigt fordi den i gulv, vægge og loft imiterer skovens farver og former. Tænk om familien Bügel på samme måde indrettede sig fantasifuldt i årene i Zieglers Gaard. Desværre findes der ingen taksationer fra perioden eller andre kilder til husets indretning. Ligeledes fremgår der ingen optegnelser fra deres otte år i Zieglers Gaard.

MEN AD OMVEJE KAN vi alligevel få et lille indblik i den ånd der blev dyrket i det borgerlige hjem. For eksempel tegner en beskrivelse fra den franske kommissær Honoré Duveyrier en levende skikkelse af Caspar som *le gros papa B* i 1793. Et skudsmål, der vidner om både korporlighed og jovialitet.

Papa Bügel, C.A. Lorentzen, 1787.

1800tallet: Pladsmangel og fattigdom

HELE LANDET KASTES UD i armod i 1800tallet. Englands aggressioner med bombardementer i 1801 og 1807 indvarsler et århundrede præget af ulykke og smalle kår. Statsbankerotten i 1813, tabet af Norge i 1814, koleraepidemien i 1853 og nederlaget ved Dybbøl i 1864 tegner en ond tid. Men der er også lyspunkter - særligt for den jævne mand og borgerstanden. Adlens tid er endegyldigt forbi og hoveriet løst. Den handelsstand, der i 1700tallet tegner Zieglers Gaards herskab, får i 1800tallet endnu større magt og løftestang. Med handelsstandens avancement, og den industri som de igangsætter, forrykkes den ganske befolkning mod byerne. Her er der arbejde at få og København sprænger sine volde. Den stigende oplysning, urbanisering og foreningskraft manifesterer sig politisk på Slotsholmen, hvor Frederik VII i 1849 modtager den første Grundlovgivende Forsamling.

BOLIGNØD OG RECESSION: I Zieglers Gaard følger huset den nationale udvikling. Sigende for husets 1800tals-beboere er især deres antal. Hvor huset i 1700tallet er et én-familiehus, bliver det i 1800tallets trængte økonomi et fler-familiehus. En folkeoptælling fra 1801 viser at grosserer Becker i stueetagen deler huset med familien Selmer på 1. sal. Ligeledes deler husets næste ejer Peter og Louise Rahlff pladsen med familien Wallerts.

FEM ÅRTIER SENERE NÅR huset sit højeste antal med 26 beboere fordelt over 10 lejemål. Det er i denne tætpakkede periode at koleraen rammer og dræber næsten 5000 af byens borgere.

Tjenestepiger og fiskerkoner langs kanalen fra Gammel Strand mod Nybrogade, ca. 1920. Yderst i venstre side af billedet anes Zieglers Gaard. KBH Billeder.

Bag Assistenshuset forsvinder Nybrogade i byens os. Skorstene og sporvogne presser sig på mens hestekærre og fiskekoner holder på det gamle. Paul Fischer, ca. 1919.

Folketælling: 1855

SOM SILD I TØNDE: Som århundredet skrider fremad, forværres bolignøden og tilstrømningen af arbejdssøgende mænd og kvinder. I 1855 lejer bogtrykker Carl Emil Petersen hele huset ud og begynder i 1856 forvandlingen af pakhuset til beboelse med først to og efterfølgende et tredje værelse på 2. salen. Med pladsudnyttelsen kommer husets beboere helt op på 26 personer.

FOLKETÆLLINGEN HER FRA 1855 giver et indblik i hvem, der boede hvor, hvad de hed og hvad de lavede. Læg mærke til de mange beboere stuvet sammen på 2. salen.

- Kælder: Arbejdsmand Lars Hansen og Hanne Hansen, f. Nielsen
 Stueetage: Grosserer Levin, hustru Theodora, datter Sophie Flora og to tjenestefolk: Petra Marie og Olevia Madsen
1. Salen: Grosserer Marius Hansen og to tjenestefolk:
 W. Davidsen og J. Hansen
1. Salen: Handelsfuldmægtige Julius og Edvard Henrichsen
 2. Salen: Brændevinshandler Christian og Christine Rasmussen samt datter Sophie Emilie
2. Salen: Ferdinand og Margrethe Sivertsen samt døtrene Marie og Augusta
2. salen: Sandgraver Niels Hansen og hustru Karen f. Jensen samt datter Anne Sophie.
 Og deres 2 logerende: Arbejdsmand Simon Sørensen, og Sandgraver Christian Høgby.
2. Salen: Kontorist: Søren Peter Fischer og Hustru Charlotte Nicoline Fischer f. Christensen
- I alt 26 personer.

"Om vinteren når det frøs, blev sneen fra gaderne kastet ud i kanalen og dannede hele bjerge". Foto: Wollo Winkelmann. ca. 1930. Det Kgl. Bibliotek.

Flæskesjovere og druknehuset

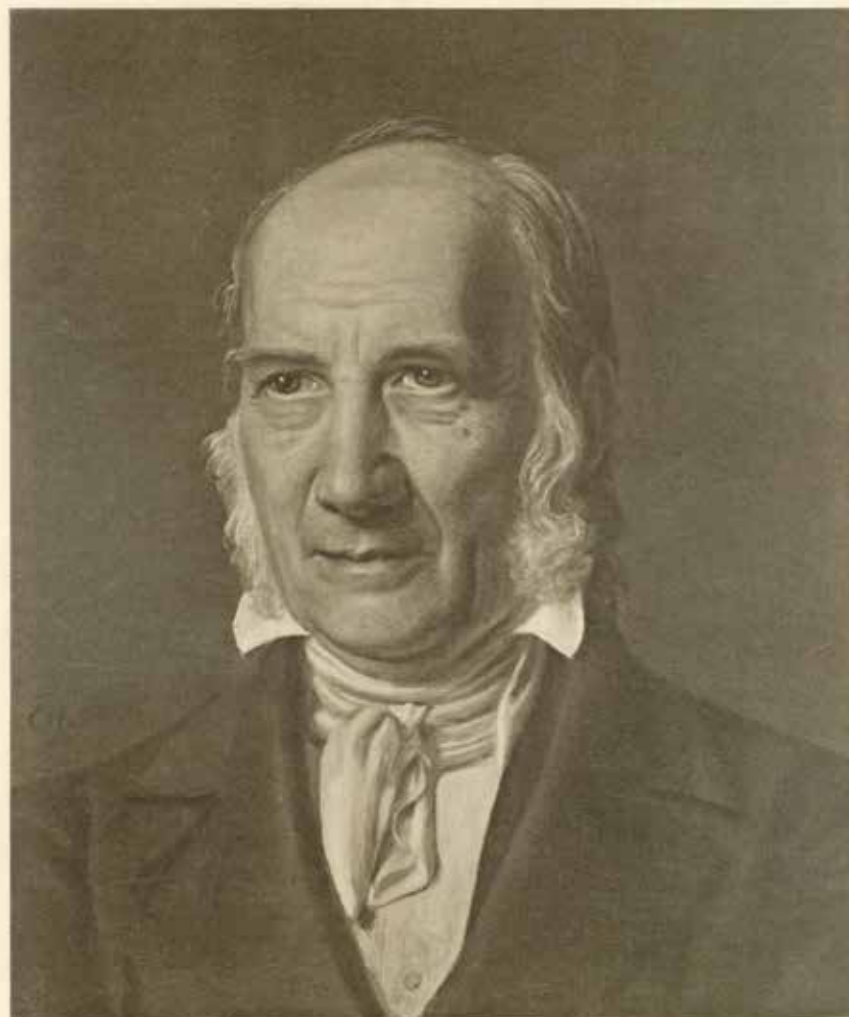
"Uden for vore vindue lå kanalen. I oktober måned var her liv og færdsel nok, en hel flåde, de såkaldte danske holstenere lå fortøjet, flæskesjovere, og vogne kom og gik. I timer kunne jeg stå og se derpå og om aftenen sang matroserne af og til. Om vinteren når det frøs, blev sneen fra gaderne kastet ud i kanalen og dannede hele bjerge. Langs bolværkerne vrimlede det med store vandrotter; de viste sig også i vor gård og løb på rækkerne i køkkenet, kravlede selv bag tapeterne. Ikke sjældent faldt et menneske i vandet, eller en båd bag ved hvilken en druknet slæbtes blev roet hen til druknehuset ved Langebro. Dette hus var mig en rædselsfuld hemmelighed, langt borte lugtede jeg alt lig.

Kristiansborg slotsruiner (efter branden i 1795) stod endnu som høje, uformelige murstensmasser fulde af græs og buskværk lige op til toppen, men gennembrudte på alle kanter og revnede; når månen mellem drivskyer skinnede på dem var det et skønt, vildt syn."

"FLÆSKESJOVER" BETEGNER PERSONER, DER ernærer sig ved tilfældigt arbejde: "sjov". Især losning og ladning.

Kilder: Erindringer fra Nybrogade i årene ca. 1814-1820. *Et Levnetsløb*, Frederik Hammerich, 1882. *Ordbog over gadesproget og saakaldt daglig tale*, 1908.

N.F.S. Grundtvig

N.F.S. Grundtvig, tryk efter maleri af Konstantin Hansen, 1847.

Grundtvig: En brillant lejlighed

DIGTERPRÆSTEN NICOLAI FREDERIK SEVERIN Grundtvig flytter ind i Zieglers Gaard i april 1851. Det er forår og han har lige begravet sin første hustru Lise. Nu står han alene som enkemand med børnene Johan, Svend og Meta.

BEHOVET FOR EN NY lejlighed kommer med sønnernes hjemkomst fra Første Slesvigske Krig. Først til at komme hjem er Svend og til alt held for os beskriver han den nye lejlighed i et brev til Johan, der stadig er blandt de udsendte tropper: *Straks Dagen efter min ankomst var jeg henne at se på en lejlighed, der var bleven ham (Grundtvig) tilbudt. Meta var med. Vi var enige i at tilråde den og han bad mig straks at gå hen og leje den. Den er 1sals etage i Grosserer Ralfs Gaard paa Hjørnet af Nybrogade og Knabrostræde (den røde gaard med guillotine-vinduer)... det er en brillant lejlighed"*

BETEGNELSEN "GROSSERER RALFS RØDE GAARD" er i dag forvirrende fordi Zieglers Gaard på ingen måde kan kaldes rød. Men det var den altså engang - i hvert fald mod Knabrostræde og Snaregade. De pudsede mure, som der nu står, er et resultat af fredningsmyndighedernes ønske i 1929 om at skabe et ensartet udtryk for hele bygningen. Udtrykket skulle tage udgangspunkt i den fine sandstensfacade på det oprindelige borgerhus. Af den grund bliver pakhuset istandsat på en måde så det ligner borgerhuset: det får guillotinevinduer i kælderen og bliver pudset i en sandstensfarve. Samme behandling får murene langs Knabrostræde og Snaregade. Derfor står de ikke længere i blank murværk af røde mursten som på Grundtvigs tid.

Kilde: Steen Johansen, *N.F.S Grundtvigs bopæle i København*, 1963.

Grundtvig in love: Marie Toft

PÅ DET SJÆLLANDSKE GODS, Gammel Køgegaard, fødes Ane Marie Elise Carlsen.

Det er Maries mor, Else, og bedstemoren før hende, der bestyrer gods og jorde i Køge. Marie gifter sig ung med godsejer Harald Toft til Rønnebæksholm, der kort tid efter dør af tuberkulose. Nu står Marie alene på Rønnebæksholm som enke-godsejerinde med den nyfødte datter Haralda på armen. Men med hendes mor og bedstemor i minde, er hun ikke uden forbillede og erfaring som borgfrue og matriark.

UNDER MARIES LEDELSE BLOMSTRER Rønnebæksholm og hun tager som arbejdsgiver livtag med hoveri og fæstevæsen. Marie er belæst og har sine meningers mod i sager om alt fra politik og agerbrug til religion. På Rønnebæksholm står hun i spidsen for en frimenighed og det er med den interesse på sinde at hun i 1845 opsøger Grundtvig i København. Besøget bliver starten på et stærkt åndeligt venskab, som i Zieglers Gaard forvandler sig til erklæret kærlighed.

FRIERIET I ZIEGLERS GAARD:

"En Forårsdag i 1851 opsøger Fru Toft sin gamle ensomme ven for at indbyde ham til et sommerophold på Rønnebæksholm. Han tav en Stund, så da på hende og sagde: "Skal jeg i Sommer komme til Rønnebæksholm, da kan det kun være som Deres Trolovede.""

Og sådan blev det!

UD FRA MARIES VENINDE Helga Jørgensens beretning her om Grundtvigs frieri i 1851, kan vi med stor sandsynlighed konkludere, at frieriet fandt sted i Grundtvigs brillante lejlighed på 1. sal af Zieglers Gaard. Derfor er husets smukkeste stue opkaldt derefter: *Grundtvig in Love*.

Kilde: Beretning fra Fru Helga Jørgensen på Søllestedgaard citeret i Thyra Jensen: *Kvinder i Grundtvigs Liv*, 1934.

Portræt af Ane Marie Elise Grundtvig, f. Carlsen, N.P. Holbeck, 1852.

Grundtvig in Love med åbne døre mod kanalen, hvor Thorvaldsens Museum og Christiansborg knejser.

Dronningens velsignelse og folkets forargelse

SNAKKEN GÅR I KØBENHAVNS gader. Den gamle digterpræst har i et og samme år mistet sin første hustru Lise og giftet sig igen. Denne gang med enkefrue og godsejer Marie Toft til Rønnebæksholm.

ALDERSFORSKELLEN PÅ 30 ÅR sætter øjenbrynene fast i hårgrænsen på borgerskabet når de nygifte går hånd i hånd i byen - ofte så opslugte af at skifte ord at de ikke ænser dem, der tisker og dem, der hilser. Sladren lader det nygifte par alle andre om. Selv er de lykkelige og opholder sig skiftevis i København i Zieglers Gaard og på godset ved Næstved.

ENKEDRONNING CAROLINE AMALIE LUKKER hurtigt ned for al åbenlys misbilligelse ved selv at gratulere det nygifte par. Hvis kongehuset kan acceptere Grundtvig og Fru Toft, må borgerskabet følge trop. Sin velsignelse sender enkedronningen til Grundtvig i Zieglers Gaard per brev:

"Herr Pastor Grundtvig, Den Efterretning De meddeler mig, kom mig ingenlunde uventet! Jeg formoder at jeg snart ville erfare Deres overenskomst med Frue Tofte om at gaa Livets Vej tilfælles. Gud signe da Deres Pagt og lad Dem Begge finde i Ægtestanden al den Lykke og Glæde De venter. ... Jeg kan tænke mig den dristige Frue Tofte, en Kvinde efter Deres Hoved, ligesom De, en Mand efter hendes Hjerte. To Sjæle af samme Natur ... Deres hjertelige hengivne Veninde, Caroline Amalie."

VÆK FRA ZIEGLERS GAARD: I april 1852 flytter Grundtvig ud af Nybrogade og ind i Frederiksholms Kanal nr. 16 sammen med sin Marie. Det lykkelige par bliver altså i området omkring Nybrogade. Desværre tager ægteskabet livet af Marie, der dør kun få uger efter fødslen af deres søn Frederik i 1854. Hun bliver 40 år gammel.

Zieglers Gaard synger

TO AF JUVELERNE I den danske sangskat knytter sig direkte til Zieglers Gaard og begge er af Grundtvigs hånd. Den første handler naturligvis om kærlighed: For da Grundtvigs frieri til Marie ender lykkeligt med et JA - forvandler han sin glæde til sang. Sangen *Hvad er det, min Marie* er blandt Højskolesangbogens mest populære - ofte sunget til Hans Holms melodi.

HVAD ER DET, MIN MARIE

1. Hvad er det, min Marie!
som gør det, at vi to,
vi tale eller tie,
på færde og i ro,
os føle viet sammen,
som kirken og dens amen,
//som præst og menighed!//

2. Det er, at vi vil være
hinanden som vi er,
det er, at vi kan bære
hinanden som vi er,
det er, at vore munde,
vi våge eller blunde,
//dog mødes i et kys!//

3. Kun på en egen måde
vi er i grunden ét,
vort liv var os en gåde,
til vi opdaged det.
Men nu har vi opdaget,
i hjerte-favnetaget
//vort liv er fælles lyst!//

4. Nu er det kun en gåde
for os at tænke på,
hvordan vi af Guds nåde
kan evig leve så.
Thi uden ny og næde
kun varer liv og glæde,
//al synd og død til trods!//

5. Derfor vi os forbinder
i tro og kærlighed,
med dødens overvinder,
som daled til os ned,
som til Gud Faders ære
vil støvet klart hjembære
//i Åndens favnetag.//

N.F.S. Grundtvig, 1851.
Melodi: Hans Holm, 1988.

ANDERLEDES FORHOLDER DET SIG med den næste sang: *Nu falmer skoven trindt om land*. Igen er Grundtvig pennefører, men værket er skrevet før hans tid i Zieglers Gaard. Sangen om høsten er et bestillingsværk. Selvom teksten er vidunderlig, er det først med organisten H.J. Nebelongs melodi, at den får status af allemandseje. Melodien komponerer Nebelong i Zieglers Gaard, hvor han bor i 1889. Grundtvig havde selv valgt en tysk renæssance-melodi og Nebelongs nye komposition skaber en hel del debat: konservative smagsdommere mener, at melodien er for sødladen. Men folket elsker den!

NU FALMER SKOVEN TRINDT OM LAND

1. Nu falmer skoven trindt om land,
og fuglestemmen daler;
alt flygted storken over strand,
ham følger viltre svaler.

2. Hvor marken bølged nys som guld
med aks og vipper bolde,
der ser man nu kun sorten muld
og stubbene de golde.

3. Men i vor lade, på vor lø,
der har vi nu Guds gaver,
der virksomhed og velstand gro
i tøndemål af traver.

4. Og han, som vokse lod på jord
de gyldne aks og vipper,
han bliver hos os med sit ord,
det ord, som aldrig glipper.

5. Ham takker alle vi med sang
for alt, hvad han har givet,
for hvad han vokse lod i vang,
for ordet og for livet.

6. Da over os det hele år
sin fred han lyser gerne,
og efter vinter kommer vår
med sommer, korn og kerne.

7. Og når engang på Herrens bud
vort timeglas udrinder,
en evig sommer hos vor Gud
i Paradis vi finder.

8. Da høste vi, som fugle nu,
der ikke så og pløje;
da komme aldrig mer i hu
vi jordens strid og møje.

9. For høsten her og høsten hist
vor Gud ske lov og ære,
som ved vor Herre Jesus Krist
vor Fader ville være!

10. Hans Ånd, som alting kan og ved,
i disse korte dage
med tro og håb og kærlighed
til Himlen os ledsage!

N.F.S. Grundtvig, 1845.
Melodi af N.H. Nebelong, 1889.

Salonen ligger i parterre og huser kantinen. Her lå for 100 år siden den gamle trykkerikælder. Læg mærke til det hvælvede loft. Det installerede Victor Petersen som brandsikring i stål og tegl af trykkeriets arkiv og maskinel.

Bogtrykkeriet F.E. Bording

Ejere i Zieglers Gaard (1855-1926)

SLÆGTEN PETERSEN ER EJERE af Zieglers Gaard igennem flere generationer. Fra Carl Emil Petersen i 1855 over Ane Johanne Caroline Petersen i 1870 til August Petersen og slutteligt Victor og Ellen Petersen, der i 1888 arver F.E. Bordings bogtrykkeri og flytter virksomheden ind i Nybrogade.

ENKEN ELLEN PETERSEN OVERTAGER driften i 1926, hvor hun sælger Zieglers Gaard og flytter virksomheden til Meinungsgade på Nørrebro. I dag er F.E. Bording en stor virksomhed med afdelinger på tværs af Europa.

Stort gilde hos familien Petersen i Zieglers Gaard. Stående for enden af bordet med ansigtet i profil er bogtrykker Victor Petersen. På hans venstre side sidder hans mor enkefrue Ane Petersen, og 4 pladser længere fremme i billedet sidder hustru Ellen Petersen med yngstemand Ole på skødet. Hoffotograf Elfelt, 1906. Det Kongelige Bibliotek.

En pioner i kunsten og i fagforeningen

Grundlægger af dansk håndværk- og trykforening

I NYBROGADE OVERTAGER VICTOR Petersen et bogtrykkeri og en bygning med mange lejere. På det fundament bygger han en blomstrende forretning i Bordings navn.

PIONER: I TRYKKERIETS LOKALER udvikler Victor Petersen dansk trykkeri-kunst med modernisering i tanke. Håndværket og kunsten går hånd i hånd hos Bording, og Petersen er en ledende figur i Socialdemokratiet såvel som i Typografforeningen, hvor han arbejder for en standardisering, for håndbøger for lærlinge og for at forbedre arbejdsforholdene for trykkeriarbejdere.

OMBYGNING: VED OVERTAGELSEN AF huset i 1889 skifter huset funktion fra hovedsageligt at være til beboelse til nu også at være bogtrykkeri. Trykkeriets lager og selve trykpressen installeres i kælderen. For at sikre de store værdier mod brand udskifter Petersen hele bjælkelaget mellem kælder og stueetage med stålbjælker og murede hvælv. Det er derfor, at der i *Parterre* er et hvælvet loft og en støbejernssøjle. Først i 1895 flytter familien Petersen selv ind og i folketællingen fra samme år huser matriklen 17 personer fordelt over 4 familier.

Læg mærke til døren: I dag leder den fra portrummet ind til Zieglers Gaard, men i starten af 1900-tallet sad den smukke indgangsdør i Knabrostræde, forhøjet og flankeret af løver. Dette var indgangen til F.E. Bordings Bogtrykkeri, som havde til huse i Nybrogade fra 1889-1929. Kbhbilleder.dk, fotograf Kristian Hude ca. 1900.

Fredag aften, 31. juli 1903, Kvæsthusgade 3, København

Asa og Johan bliver kærestere

I SOMMEREN 1903 KOMMER Johan til at lade pennen løbe fra sig, da han underskriver sit brev til Asa med ordene "Deres Kæreste Ven". Nu var der ingen vej tilbage og dette, hans efterfølgende brev, er så godt som et frieri:

Min Kæreste, bedste veninde,

Da jeg forrige aften skrev mit brev til Dem gik jeg i tilfredshed hen og underskrev mig Deres Kæreste Ven. Da jeg havde afsendt brevet, og det gik op for mig, hvad jeg havde skrevet, blev jeg meget ked af det. Det forekom mig en anmasselse, en påtrængenhed.

Jeg vidste jo, at De var min Kæreste Veninde, men hvad jeg var for Dem, vidste jeg jo slet ikke. Ikke før jeg nu i aften modtog Deres for mig så inderligt kære brev, for hvilket jeg slet ikke ved hvorledes jeg skal takke Dem. Thi jeg har aldrig nogensinde modtaget et brev, der var mig så meget værd. Og når De begyndte det med den af mig forleden misbrugte tiltaleform, så ved De næppe, hvor dyrebar en skat De har sendt mig eller rettere ganske omvendt, da ved De hvilken dyrebar skat det er, og dog har De sendt mig den – tusind tak for den.

Men nu er det mig umuligt at tie længere eller kredse udenom det hvorom dog min tanke og alle mine planer har drejet sig i det sidste halve år - om det som har ligget mig på læben lige fra den første gang De tillidsfuldt trådte ind på mit værksted. [...]

Det forholder sig nemlig således, at den første gang da jeg så Dem stå på mit eget gulv foran mit arbejde, da forekom det mig, som jeg så lykken. De var selv lykken, der kom til mig for første gang i mit liv. Thi det må De vide, at jeg aldrig nogensinde før har rakt min hånd ud til nogen kvinde og aldrig før har tænkt om nogen af de mange kvinder, der har krydset min vej, at jeg med nogen af dem kunne dele glæder og sorger et liv igennem. [...]

Jo, jeg 'kender mig selv'. Jeg ved jo alt, hvad der fattes mig. Jeg er ikke længere 30 år, ikke engang 40, desværre. Jeg vandrer langt oppe i den anden menneskealder, og jeg ved jo så sikkert, at den lykke som vi alle løber efter, alle så gerne vil gribe, den lykke kan jeg nu kun vinde gennem Deres lykke.

De er god og elskelig som De er ung og smuk. De har alt hvad en mand kan attrå. For mig har det været en fest, hvergang jeg fik lov at se Dem. En glæde at høre Deres stemme, en lykke at føle mig som Deres Ven - og hvad kan jeg så give Dem til gengæld? Jeg, en gammel, grim, tunghør mand. En fattig maler med et tvivlsomt talent. Intet, intet har jeg at give. [...]

Dens Ven Johan Rohde.

Asa og Johans kunstnerhjem

Lejere i Zieglers Gaard 1903-1911

JOHAN OG DEN 18 ÅR yngre Asa Zøylner gifter sig d. 18. oktober 1903. Kun toenhelv måned efter det skelsættende brev, hvori Johan bekender sin kærlighed. Det nygifte par flytter, efter et års bryllupsrejse, ind i Nybrogade 12 på 1.sal til højre. Her starter de på familielivet og i de 8 år, de bor i Nybrogade føder Asa 3 børn: Gabriele (1904), Abelone (1908) og Henning (1910). Senere, i Ny Vestergade, kommer lillebror H.P. Rohde til verden (1915).

LYKKELIGT STILLET: EFTER GIFTEMÅLET med Johan opgiver den 28-årige Asa sin undervisningsgerning på Natalie Zahles Skole. For begge parter er tilværelsen som gift en lykkelig omvæltning og hjemmet i Nybrogade bliver hurtigt mødested for Rohdes mange venner i kunsten.

I SINE ERINDRINGER MINDES Asa de mange venner, der gæstede dem i Zieglers Gaard: *"Gennem mange år kom Poul Christiansen, Edvard Weie, og Gustav Wolmar om fredagen hos os til middag. De var alle tre meget fattige og trængte til en håndsækning. Foruden hos os kom også Joakim Skovgaards. Tilsyneladende trykkede fattigdommen ingen af de tre, og jeg har aldrig hørt nogen af dem udtale sig bittert om deres kår endside give luft for nogen misundelse. f.eks. overfor os, der var så meget lykkeligere stillet end de. Mærkelig nok, den eneste der er kommet med en ytring i den retning, var Willumsen, da han besøgte os første gang. Han havde været borte flere år og sad nu i vores dagligstue i Nybrogade. Han så sig om og sagde med et spottende: 'Ja, man har det lunt inden Døre i det lille Danmark.'"*

Kilde: Citat fra Asas erindringer gengivet i H.P. Rohde, *Pallas Athene*, 2003.

Viggo Johansen, aftenselskab i mit hjem, 1899.

G. Seligmann: Portræt af Asa Zøylner, ca. 1902. Privat Eje.

Lidt om Asa

DANMARKS FØRSTE MAGISTER: ÅRET er 1900 og på eksamensbænken sidder den 26-årige Asa Zøylner. Dristig og lærd kaster hun sig ud i prøvelsen og får titlen med de to forkortelser: cand.mag. Hun kan nu kalde sig landets første kvindelige magister i engelsk og historie.

SESSION: DET MED TITLER og kvinder var en ny ting. Og i det danske forsvar var en universitetstitel synonymt med hankøn. Derfor modtager cand.mag. A. Zøylner et par måneder efter endt eksamen en indkaldelse til session. Familien Zøylner er ikke uden humor, og Asas far mener kækt, at den oplevelse må hun ikke snyde rigets forsvar for: *"Du gør dig vel den fornøjelse at indfinde dig personligt"*. Der blev efter sigende gjort store øjne, da den yndige Asa troppede op med sin indkaldelse i hånden.

PALLAS ATHENE: ASA TALER og skriver flere sprog, herunder oldgræsk. Antikken er en af hendes kerneområder og hun omtales i familien som lidt af en *Pallas Athene*. Kærligheden til antikken har de to forelskede tilfælles og det er værd at bemærke at både Johan og Asa - uafhængigt af hinanden - har valgt at lade sig portrættere med et antikt motiv som baggrund. Som set på side 74 og side 77.

Kilde: Citat fra Asas erindringer gengivet i H.P. Rohde, *Pallas Athene*, 2003.

Lidt om Johan

JOHAN ROHDE HAR ØJNENE med sig og sit kunstneriske talent spreder han ud over flere genrer fra billedkunst til brugskunst. Et kendetegn, som falder sammen med hans indtog i Nybrogade, er brugen af volutter i sølvarbejder og møbelkunst. Netop volutten er også arkitekt Philip de Langes signatur og pryder Zieglers Gaards facade.

JOHAN ROHDE ER EN pioner. Aktivt kæmper han for en fornyelse i kunsten og i 1891 er han blandt stifterne bag Den Frie Udstillingsbygning. Den Frie er et modigt modsvar til Charlottenborgs monopol, der i Rohdes øjne er blevet forloren og konventionel i sin stil. På Den Frie stabler Johan Rohde i 1893 bygningens mest berømte udstilling på benene: Van Gogh og Gauguin. Det blev et tilløbsstykke! Med den udstilling bragte Rohde den moderne billedkunst til borgerskabet - og alle andre for den sags skyld. Ofte med forargelse og opstandelse til følge - som her beskrevet af Jakob Paludan:

"Der stod jo faktisk et meget langt og bistert slag om den Art Kunst, som frigjordes først af Den Frie [...] Familienmedlemmer er vitterligt blevet uforsonlige fjender i den anledning, Fædre har troet at sønnen var blevet gal, forført af Dæmoner eller indgået i Svindlernes Brigade."

DETTE BISTRE SLAG FÅR også vægtige smagsdannere som Georg Jensen til at ryste på hånden. I 1920 præsenterer Rohde en sølvkande i banebrydende design. Georg Jensen ser kvaliteterne, men vurderer ikke at danskerne er klar. Først 5 år senere lancerer Georg Jensen kanden, hvor den bliver en øjeblikkelig success. Ligeledes finder de to stel Konge- og Dronningemønster vej til danskernes sølvtøjskuffer. I dag fører Georg Jensen stadig flere af Rohdes brugs- og smykkedesigns som en vigtig del af deres håndværksmæssige arv.

Kilde: Jacob Paludan, *En Kunstsamlers Meditationer*, 1960.

Poul S. Christiansen, Portræt af Johan Rohde, 1900-1903. Davids Samlingen.

Internationalt Patent Bureau

I 1929 OVERTAGER INTERNATIONALT Patent Bureau bygningen fra Bording Bogtrykkeri og huset bliver i folkemunde kendt som "Eneretsgaarden". Tilnavnet er et udtryk for den lange periode, hvori patentbureauet har til huse i Nybrogade, fra 1929-1993.

MED OVERTAGELSEN I 1929, går en omfattende istandsættelse i gang og det er også i dette ejerskifte at Rausch' pakhus bringes til sin nuværende samhörighed med Zieglers oprindelige 'palæ'. Kældervinduerne får ens dimensioner og udseende, og pakhusets gavlparti får støbejernsgitter i samme svungne stil som på borgerhuset ved siden af.

GÅRDEN ÆNDRER OGSÅ UDSEENDE. Hele gården belægges med sten og portrummet forskønnes med en vandkunst i bronze. Ombygningen står fuldt færdig i 1936, hvor Johannes Hansens bronzeskulptur af søster og lillebror står færdig. Vandkunsten pryder stadig det lyse gårdrum og væver et roligt lydtæppe i midten af byen.

Fotografi af "Eneretsgaarden" ca. 1940 med Internationalt Patent Bureaus skilt siddende på tagryggen. Kbh-billeder. Ukendt fotograf.

Vandkunst, Johannes Hansen, 1936. Foto: Kent Dansgaard.

Mødelokalet *Asas Boudoir*, opkaldt efter danmarks første kvindelige magister i Engelsk og Historie, Asa Rohde, f. Zøylner, der boede i huset fra 1903-1911.

Mødelokalet *Rhoderummet*, opkaldt efter den danske billed-, møbel- og smykkekunstner, Johan Rohde, der boede i huset fra 1903-1911. På væggen ses et af hans mange landskabsmalerier - her fra Ribe.

Kunsten lever videre

KUNSTEN HAR FORTSAT SIT hjem i Zieglers Gaard. Den snart 300 år gamle bygning sætter rammen for værker af vor tids førende kunstnere: Michael Kvium, Randi & Katrine, Morten Schelde, Rune Bosse og mange flere. Sammen pryder de de herskabelige vægge.

ET AF DE FØRSTE værker man møder i Zieglers Gaard er Randi og Katrines GREETINGS. Randi og Katrine er en kunstnerduo, der ofte tager udgangspunkt i en banal, dagligdags genstand, som de forstørrer eller formindsker i en naivistisk, fint forarbejdet og scenografisk udgave – en form for Pop Art, der til tider flirter med vareæstetikken.

SOM PÅ ET POSTKORT fra et feriemål i kunstnerisk fortolkning genskabes her en musling, og netop derfor er værket valgt til Zieglers Gaard. De franske *rocaille* (muslinge)-former gav i sin tid navn til stilretningen rokoko, og netop Zieglers Gaard er historisk fra denne periode med en facade prydet med muslinger udhugget i sandsten.

Øverst: *Moments* af Rune Bosse. *Moments* er udstillet i 2014 ved Festival of Future Nows, Neue Nationalgalerie, Berlin. Deponeret af Christianssæde ApS og Michael Kviums værk, *The Duke*. Nederst: GREETINGS, af Randi og Katrine i 2011. Del af værket 'Dream Harbour', udstillet på Gl. Holtegaard 2013.

Au Hollandaise Morten Schelde

INSPIRERET AF ROKOKOEN OG den florissante periode, hvor sejlskibe for første gang hentede eksotiske silker og fajancer hjem til søfartsnationen Danmark, måtte: *"skibet selvfølgelig nødvendigvis være det centrale – jeg har altid været meget optaget af sejlskibe som et billede på det menneskelige – hvor man i virkeligheden jo er underlagt vejr og vind og nogle magter som man ikke selv er herrer over".*

SÅDAN SIGER MORTEN SCHELDE om *Au Hollandaise*, som i sin titel også rummer en særlig hilsen til Zieglers Gaard, hvortil værket er skabt. Zieglers Gaard opførtes jo af netop hollænderen Philip de Lange i 1700-tallet; en periode med hang til overdådig dekoration inspireret af antikken får lov at råde i et nærmest uendeligt univers, hvor alt til overflod står i ét. Holdepunktet kunne dog være den himmelstræbende trappe – som for den opmærksomme tilskuer vil være at kende fra et andet af byens store huse, nemlig vores helt eget Harsdorffs Hus på Kongens Nytorv.

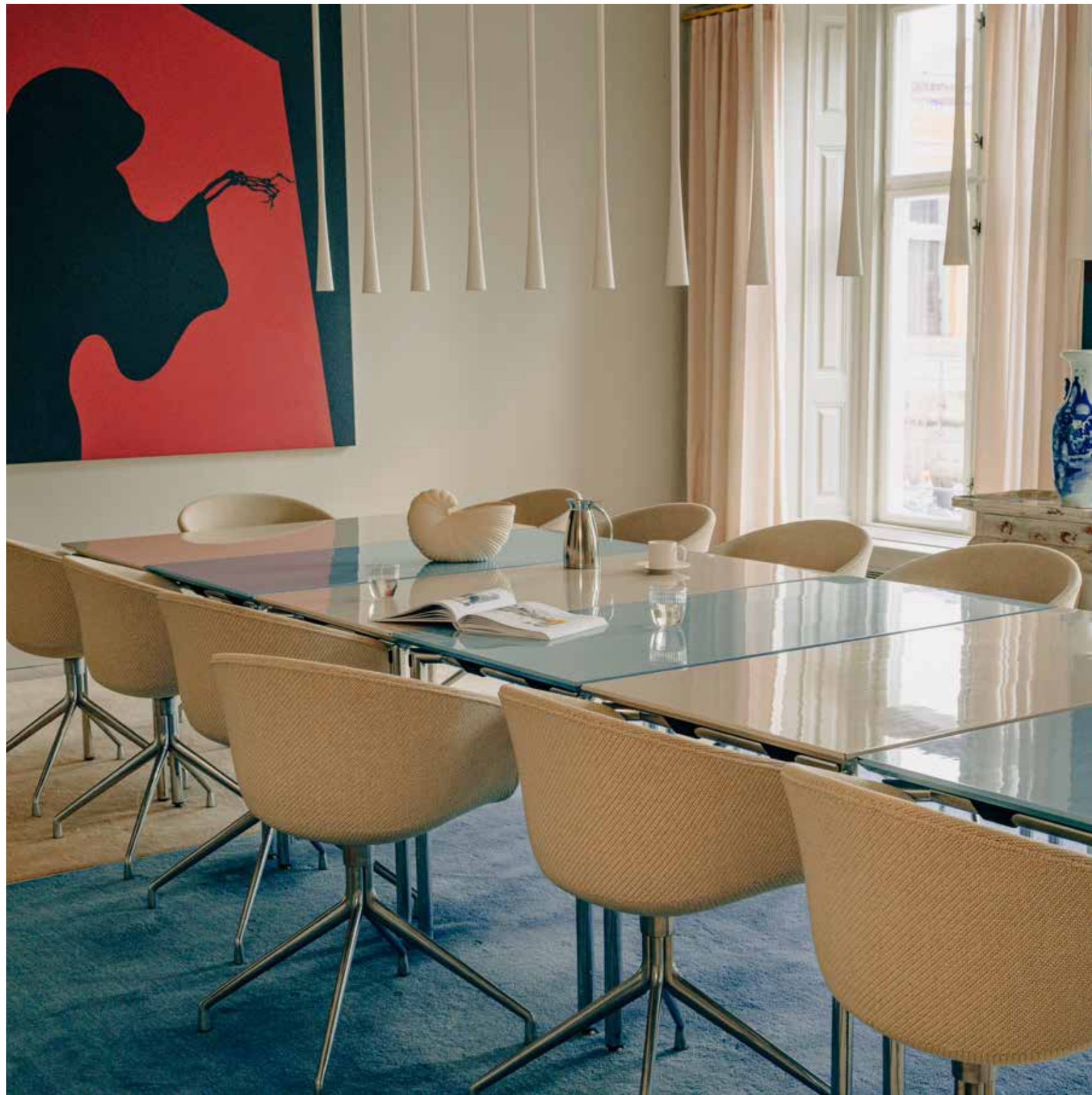
Udsnit af *Au Hollandaise*, blyant og tusch på papir, 150 x 250 cm. Deponeret af Christianssæde ApS. 2019.

The Duke Michael Kvium

DEN VIRKELIGHED, VI IKKE tør se i øjnene, maler Michael Kvium. I sine malerier er han optaget af skyggesider, de fysiske såvel som de mentale. Den opmærksomme beskuer vil dog opdage, at skyggerne ikke er realistiske. De stemmer ikke overens med figurernes skikkelser og afslører ofte personernes sande jeg.

EN DIABOLSK HERTUG PRÆSENTERER et brændende Aleppo malet i støvet grisaille. Vores samtid stillet til skue af groteske gøglere, der som kunstneren peger på dét, der hviler under overfladen. Som del af værket *Cirkus Europa* er *The Duke* her at opleve i en manege - der endda fanger vores eget Christiansborg yderst til højre i synsfeltet, når værket opleves i Zieglers Gaard.

The Duke, Michael Kvium. Udstillet på Arken, Kunsthal Rotterdam, Holland og Shenzhen, Kina. Udført 2017, olie på lærred, fire dele, 285 x 590 cm. Deponeret af Christianssæde ApS.

Før 1728 : Oversigt over ejere

Matrikel nr. 7:

1528	Københavns Magistrat
1528-1620	Borgmester Peder Jørgensen
1620-1653	Geert Meyer
1653-1661	Anne Hansdatter, Geert Meyers enke
1661-1672	Ellen Geertsdatter
1672-1696	Morten Nielsen Budolph, rådmand
1696-1699	Magdalene Nielsen, f. Borneman
1699-1717	Dr. Marcus Heerfordt, kgl. medicus
1728 - brand	Bartholomæus Jacobsen, Islandsk Købmand

Matrikel nr. 8:

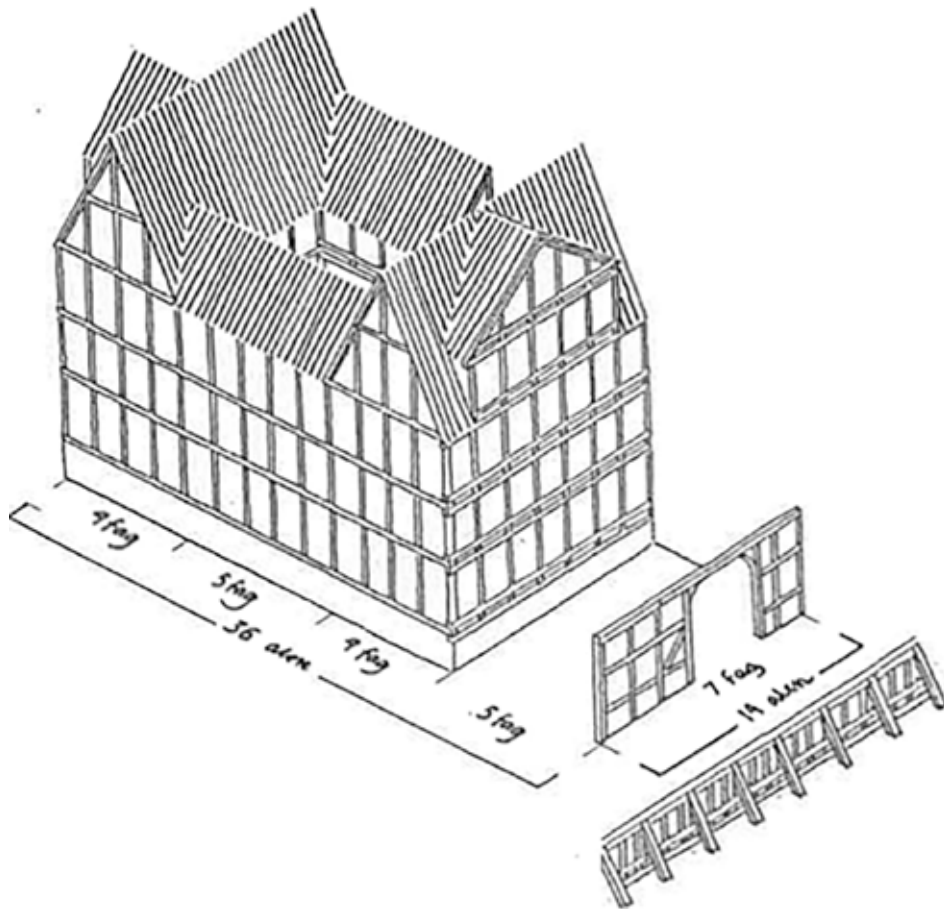
1524	Københavns Magistrat sælger grunden til Anders Haldager, byfoged
1632	Jens Andersen
1737	Christen Povlsen, kancelliforvalter
1660	Sophie, Christen Povlsens enke, gift med Thomas Eggebrect, renteskriver
1692	Fattige husarme
1703	Hans Lauritzen Grimmetne.
1728	Willads Giertssen von Netten

Kilde: H.U. Ramsing, *Københavns Ejendomme 1377-1728*, oversigt over skøder og adkomster, bind III, Snarens Kvarter, 1945, s. 22.

Efter 1728: Ejere og beboere

1732-1742:	Johann Heinrich og M. Ziegler
1742-1743:	Enkefrue M. Ziegler
1743-1762:	Frantz og Catharina Elisabeth Rausch
1762-1768:	Johan Friedrich Becker
1768-1783:	Frederick og Marie Madeleine de Coninck
1783-1791:	Friedrich Fritz og Anne Cathrine de Liliendahl
1791-1799:	Caspar Peter og Catharina Maria Bügel
1799-1832:	Generalkonsul Georg Ludvig og Ane Margaretha Becker
1832-1851:	Peter Rahlff og Louise Nelthrop
1851-1874:	Carl Emil Petersen
1874-1884:	Ane Johanne Caroline Petersen
1884-1888:	August Peter Carl Bærent Petersen
1888-1929:	Victor Petersen og Beate Bording (F.E. Bording bogtrykkeri)
1929-1993	Internationalt Patent Bureau
1993-2017	Realkreditrådet og Advokatfirmaet Lassen & Richard
2017- i dag	Karberghus A/S

Kilde: *Nybrogade 12, En Bygnings Historie*, Kunstakademiets Arkitektskole, 1988.

Rekonstruktion af den islandske købmand Bartholomæus' gård. Ejer af matrikel 8 fra ca. 1717-1728. Kort inden branden i 1728 dør Bartholomæus. Det er et held, fordi rapporten fra den efterfølgende synsforretning giver os en god ide om hvordan huset så ud. Rekonstruktionen her er baseret på synsforretningen. Kilde: *Nybrogade 12: En Bygnings Historie*, Kunstakademiets Arkitektskole 1988.

Kilder

Ellen Andersen, *Danske Dragter: Moden i 1700-årene*, 1977.

Benjamin Asmussen: *Networks and Faces Between Copenhagen and Canton, 1730-1840*, ph.d.-afhandling, CBS, 2018.

Louis Bobé, Bremerholms Kirke og Holmens Menighed: gennem tre århundreder MD-CXIX-MCMXIX, 1920.

Jutta Bojsen-Møller, *Grundtvig og Marie - en fortælling fra Rønnebæksholm*, 2009.

E. Broadbridge, H. R. Iversen, *Grundtvig: Biografi og Breve*, 2023.

Th. Bull, 'Hvem var den Smukke Madame Møller', *Personalhistorisk Tidsskrift*, 12, III, 1848.

J.V. Christensen, *Ringsted Kloster og Det Bøgelske Fideikommis: 1815-1915*, 1916.

Hans H. Engqvist, *Københavnske Borgerhuse*, 1948.

Frederik Hammerich, *Et Levnetsløb*, 1882.

Thyra Jensen, *Kvinder i Grundtvigs Liv*, 1934.

Heinrich Killingier, *Preisgekrönte Tafelaufsätze*, 1910.

Inge Mette Kirkeby, red., *Sandstensportaler i Danmark*, 1995.

Kåre Lauring, *Byen Brænder - Den Store Brand i København 1728*, 2003.

Kåre Lauring, *Den Florissante Handels København: En fortælling om mennesker, bygninger og tid (1750-1807)*, 2025.

Kåre Lauring, *Slaverne dansede og holdt sig lystige - en fortælling om den danske slavehandel*, 2014.

Peter Linde, *Langs Kanalen: Fra Kongens Nytorv til Langebro*, 1967.

Vilhelm Lorentzen, *Vandringer i det Gamle København*, 1925.

Carl Lundblad, *Det København der Forsvinder*, 1934.

Nybrogade 12: En Bygnings Historie, Kunstakademiets Arkitektskole, 1988.

Badeloch Vera Noldus, *Philip de Lange: Københavns Store Bygmester*, 2014.

C. Nyrop: *Niels Lunde Reiersen - et Mindeskrift*, 1896.

Jacob Paludan, *En Kunstsamlers Meditationer*, 1960.

Jakob Parby, 'Enevælden vred sig i rangsyge, Politik Historie', 13. juni, 2019.

H.P. Rohde, *Pallas Athene eller en Kvindelig cand.mag. af år 1903*, 2003.

H.U. Ramsing, *Københavns Ejendomme 1377-1728: skøder og adkomster*, III, 1945.

M. Cassidy-Geiger, red. *Fragile diplomacy: Meissen porcelain for European courts ca. 1710-63*, 2007.

Claus M. Smidt og Mette Winge, *Hen over Torv og Gade: Mennesker og Huse i Guldalderens København*, 1996.

Lauritz de Thurah, *Den Danske Vitruvius*, tome I, orig. 1746, nyoptr. 1966.

Bjarne H. Tuxen, *Hist hvor vejen slår en bugt: Snaregade i København - en historisk cyklus*, 2000.

Historiske Huse i det Gamle København, Nationalmuseet, 1972.

Minderige Huse: kendte mænd og kvinders boliger uddraget af Kraks Vejviser 1770-1870, Kraks vejviser, 1922.

Ordbog over gadesproget og saakaldt daglig tale, 1908.

Arkiver og Samlinger

Arbejdermuseet
Det Kongelige Biblioteks Billedarkiv
Det Kongelige Biblioteks håndskriftsamling
Herregaardsmuseet, Gl. Estrup Slot.
Den Hirschsprungeske Samling
kbhbilleder.dk
Københavns Museum
Københavns Stadsarkiv
Nationalmuseets Topografiske Samling
M/S Museet for Søfarts
Rigsarkivet
Rønnebæksholm Kunsthø
Statens Museum for Kunsts Billedarkiv
Thorvaldsens Museums Brevarkiv

Tak

En særlig tak til arkitekt MAA Vibeke Krogh, der begyndte arbejdet med denne bog og hvis viden om Zieglers Gaard har været uvurderlig.

Også en særlig tak til efterkommerne af Johan og Asa Rohde og til Jens Laursen for deres store hjælp og viden.

Asa Rohde, f. Zøylner, Natalie Zahles Skoles lærerstab, 1903. Det Kgl. Bibliotek.

Er det Asa? På billedet ses en kvinde, der læner sig ud af vinduet på 1. sal th. Her boede Asa og Johan fra 1903-1911. Billedet er fra ca. 1910. KBHbilleder.dk.

Bevar Værdierne: Zieglers Gaard er udgivet af Karberghus A/S

Forsidefoto / Vibeke Krogh

Bagside illustration / Nathalie Meyer

Hvis ophavsretten til illustrationerne er krænket, er det utilsigtet. Retsmæssigt dokumenterede krav vil blive honoreret efter samme retningslinjer, som hvis der på forhånd var indhentet tilladelse.

Manuskript / Anni Haahr Henriksen og Vibeke Krogh

Redaktion / Vibeke Krogh og Andreas Just Karberg

Grafik / Nathalie Meyer

Tryk / Kandrup's Bogtrykkeri

Papir / Multi offset 300-140g

Oplag / 1.000 eksemplarer

ISBN / 978-87-972273-2-9

TITLER I SERIEN: BEVAR VÆRDIERNE

Zieglers Gaard

Langelineskuret

Christianssæde

Harsdorffs Hus

Brønnums Hus

Karberghus A/S er en ejendomsvirksomhed. Vi ejer en række historiske bygninger i København. For os repræsenterer en fredet eller bevaringsværdig ejendom både kulturhistoriske, materielle og menneskelige værdier. Dem ønsker vi at værne om og bevare, for med skønhed, god beliggenhed og utallige fortællinger om liv levet i husene, har vi alle et inspirerende sted at udøve virksomhed fra.

ZIEGLERS GAARD

9 788797 227329